

VÄNERSBORGS SÖNERS
GILLES

ÅRSSKRIFT
1953

Tjugoandra årgången

TIDSKRIFT FÖR
VÄNERSBORGS MUSEUM

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR. BOKTRYCKERI
1953

Ur Vänersborgs stads domböcker

1671 — 1675.

I.

Trolldom.

Trollkonorna voro i särskilt livlig verksamhet på 1670-talet. Man försökte hålla efter dem så skarpt som möjligt genom noggranna undersökningar och anställande av rättegångar emot dem. Hundratals kvinnor straffades hårt för trolldom, som ansågs vara till fullo bevisad, mången gång med tillhjälp av grym tortyr, och åtskilliga fingo offra sina liv på häxbålen. Sommaren 1669 började de förberedande rannsakingarna om trolldom i Bohuslän, och sedan pågingo trolldomsrannsakingarna där till 1671. Den 17 januari 1672 avrättades 8 trollpackor på gården Vik i Skee socken och den 22 i samma månad avrättades 3 i Krokstad. Icke mindre än 21 personer blevo avrättade i Bohuslän i januari 1672. En del blevo lindrigare behandlade än andra. Den som ångrade sin trolldomssynd förskonades från elden och skulle "allenast" halshuggas och nedgrävas på rättareplatsen.

Det var således en mycket allvarlig sak att bli misstänkt och angiven för trolldom, men det var också en allvarlig sak att framkasta beskyllningar för trolldom. Trolldomen hade många former, och det behövdes ej mera, än att man gjort sig skyldig till en obetänksam åtgärd eller ett obetänksamt uttalande med vidskeplig anstrykning, för att man skulle kunna bli stämplad som trollkona.

Den 19 juni 1671 stod Lars Gudmundssons hustru tilltalad vid rådhusrätten i Vänersborg för en svår beskyllning, som hon utkastat mot bonden Sven Olofssons hustru i Onsjö. Den åtalade hade nämligen påstått, att Svens hustru skurit naglarna av sitt döda barn för att tillvarataga dem. Det säges ej uttryckligen, vad en sådan åtgärd kunde innebära. Men det behövdes ej, ty till vad skulle av ett dött barn tagna naglar användas, om icke till trolldom? Det visste ju alla, vilken stor magisk kraft som bodde i döda människors naglar. Det var tydligt, att det rörde sig om trolldom, åtminstone om förberedelse till sådan. Beskyllningen var sålunda grov. Men sedan vid rätten Lars Gudmundssons hustru förklarat, att hon med bondens hustru icke visste annat, än det ärligt och redligt vore, så nöjde sig rätten förståndigt nog med att förklara, att den som hädanefter förekastade bondens hustru denna sak, skulle bli straffad.

Den 17 oktober 1671 var Jöns i Espered av Olof Winter dragen inför rätta för det Jöns beskyllt Hans Juthes hustru att hava "gjort ont" på Olof Winters hustru, då denna var sängliggande sjuk. Att "göra ont" betydde att öva trolldom. Som vittnen åberopades Nils Larsson och Sven Olofsson, som skulle hört Jöns' yttranden.

Nils bekände på sin själs salighet, att Olof Winters hustru en morgon frågade, om Jöns ville stå vid de orden han förut sagt om Hans Juthes hustru. Därtill hade Jöns svarat, att han stode vid sina ord och att han visste, att det var Juthes Margareta, som gjort ont på hustrun. Sven Olofsson hade hört endast en del av samtalet och hade icke hört något namn nämnas.

Jöns bekände härefter, att han beskyllt Margareta, men han sade, att han vid tillfället varit mycket drucken och att han i själva verket om Margareta icke visste annat än det som vore ärligt och redligt.

Rätten fann, att Jöns i Espered framkastat en grov beskyllning, men med hänsyn till hans fylleri vid tillfället och hans avbön, så dömdes han efter det 31 kapitlet i rådstuvubalken att böta 12 marker och föreskrevs, att den som hädanefter förävitade Margareta denna sak, skulle efter lag bliva avstraffad.

Men domen fick ett oväntat efterspel. När borgmästaren uppläst domen, ställde sig — heter det — Olof Winters hustru, som saken intet angick, obeskedlig och ohövligh inför rätten, sägandes sig icke kunna vara nöjd med domen. Hon slog händerna tillhopa framför rätten och förklarade sig vilja ha domen annorlunda, "om hon så skulle krypa" till hovrätten. Ordhavande borgmästaren befallde byfogden att sätta henne på arrestkammaren, sedan det antecknats, att hennes man styrkt henne i hennes ondska.

Rätten meddelade emellertid genast dom emot henne, där man säger sig ha haft orsak att låta henne för domkval plikta 40 marker silvermynt, men för särdeles considerations skull sattes boten till 20 mark för ohövlighet och obeskedlighet.

Den 18 mars 1672 beklagade sig för rätten Anders Månssons hustru över att Grels Andersson i hennes mans frånvaro icke allenast kallat denne för en "föckzswantzare" utan också henne själv för en hora, tjuv och trollkona. Hon anförde dock själv till Grels' försvar att han vid tillfället varit drucken. Då Grels av rätten frågades, om hennes påståenden voro sanna, svarade han: "Ja, så har jag skällt dem, och det skall jag försvara." Han började därefter med den värsta beskyllningen mot hustrun, den att hon vore en trollkona, och upplyste därom: Anders Månssons hustru hade tagit Grels' hustrus mjölkbytta och mjölkat Grels' ko en pingstafton. Därefter hade kon icke mera mjölkat, och Grels hade måst byta bort kon. Alla angiverskans grannar skällde henne för trollkona, sade han. Dagens förhandlingar slutade med att angiverskan fick böta 3 mark för det hon smädat Grels inför rätta.

Den 21 mars 1672 företogs målet ånyo, och då hördes vittnen. Hustru Gunborg Andersdotter berättade, att för en tid sedan, då de mjölkat sina kor, hade Gunborg fått mera mjölk än Anders Månssons hustru. Denna hade då sagt, att hädanefter skulle Gunborg inte få så mycket mjölk, och sedan hade hennes ko fått ont i juvret och ej mjölkat. Någon tid efteråt begärde Anders Månssons hustru att få plantor av henne, men det fick hon inte. Då blev hon vred och påminte Gunborg om hennes yttrande om kon, att den skulle sluta att mjölka. Anders Månssons hustru hade emellertid svarat, att kon mjölkat dåligt, för att hon fått beta på främmande gräs.

Henrik Roth fick avlägga ed på boken, d. v. s. lagboken, och omtalade, att han var skyldig Anders Månssons hustru 2 daler kopparmynt för öl, och att hustrun, då hon en gång förvägs krävt honom på betalning, tagit aska ur spiseln och slagit honom i bröstet med. Det kunde ju ej gärna varit annat än trolldom.

Anna Jakobsdotter vittnade, att Anders Månssons hustru en gång sagt till henne, att hon skulle få något att bita på. Och strax därefter hade Annas man rymt från henne. Men hon sade sig dock intet annat veta om hustrun, än det som vore ärligt och redligt.

Saken uppsköts ytterligare, för att Grels skulle skaffa sig klara skäl, och målet återupptogs först den 10 april 1673. Borgmästaren frågade då parterna, om de kunnat förlikas, men Grels svarade, att han ej gärna kunde erbjuda Anders Månssons hustru förlikning, då dennas man en gång skällt Grels för tjuv. Anders Månsson bestred, att han använt ordet tjuv, men skälm hade han kallat Grels och därvid erinrat honom om att han rymt ur kronans tjänst. Denna rymning medgav nu Grels inför rätten, men åberopade, att han "satt och sont" för sin förseelse. Om trolldomsbeskyllningen var det vid detta rättegångstillfälle ej tal, och rätten utsatte målet

till en annan gång för att parterna å ömse sidor skulle skaffa sig vittnen.

Målet förekommer emellertid ej vidare i domboken, och saken synes ha fått rinna ut i sanden. Detta kan kanske förklaras av att Anders Månsson rymde från staden, sedan han blivit tilltalad för lägersmål med en soldatänka.

Skomakaredrängens käpp.

Skomakaredrängen Bengt Rafwelsson var ingen vanlig skomakaredräng. Han var Torsten skomakares änkas högt betrodde föreståndare för den rörelse hon fortsatte efter mannen, och han hade änkans stora förtroende och kanske mera. Han förde hennes talan vid rätten, då så behövdes, och fick för sina tjänster av änkan förmåner, som mycket förargade matmoderns närmaste släktingar. Att han var betydligt upphöjd över vanliga skomakaredrängar och gesäller försökte han bl. a. visa genom att vid sina söndagspromenader i staden uppträda svängande en elegant käpp, ett smalt spanskt rör, en utstyrsel som naturligtvis väckte en viss uppmärksamhet och även förargelse.

En söndag år 1669, då Bengt vandrade omkring i staden med sin fina käpp, mötte han den myndige borgmästaren Jacob Fransson Schröder, som vid sidan av den kunglige justitieborgmästaren Claudius Kloot förestod stadsborgmästare- eller som det också kallades commercieborgmästareämbetet.

Schröder hade säkerligen förut hört talas om och sett Bengt Rafwelssons käpp. Nu stannade borgmästaren framför Bengt och bad att få se på käppen. Då han fått den i sin hand, sade borgmästaren, att den käppen passade honom bra mycket bättre än den passade Bengt, och därmed gick borgmästaren sin kos med käppen.

Bengt var ej belåten med att på det sättet ha mist sin fina käpp och krävde den flera gånger förgäves åter. Slutligen anmälde han saken för rådhusrätten, där dock borgmästaren Kloot anvisade honom att begära formlig stämning å Schröder. Men det ansåg Bengt obehövt.

Han tog i stället till en utväg, som skulle visa sig ganska farlig. Han tog det djärva steget att anmäla Schröders tilltag för själva guvernören i Älvsborgs län Per Sparre, som residerade i Göteborg. Borgmästaren hade, säger Bengt i sin klagoskrift till guvernören, våldsamlingen avhänt honom hans egendom.

Då Schröder erfor detta, svarade han med att instämma Bengt till rådhusrätten för falsk beskyllning: han hade blivit utropad för en rövare.

Målet var första gången före vid rättens sammanträde den 4 december 1671. Bengt tillfrågades, om han med vittnen kunde styrka, att borgmästaren med våld tagit käppen ifrån honom. "Ja men", svarade Bengt och sade sig vilja höra Jon Böcker och Anders Eriksson som vittnen. Den sistnämnde var tillstädes. Han hördes utan edgång och hade intet annat att berätta, än att han vid mötet mellan borgmästaren och Bengt sett käppen i borgmästarens hand och att han inte kunde säga, om borgmästaren av ondo tagit käppen, vilken borgmästaren dock tagit med sig, då han avlägsnade sig.

Den 7 december återupptog rätten till behandling den stora beskyllning, som Bengt påbördat borgmästaren. Då vittnade Jon Böcker efter avlagd ed å bok, att han såg, då borgmästaren mötte Bengt och denne hade käppen i handen. "Lät mig se på den käppen", hade borgmästaren sagt. Bengt hade överlämnat käppen, sedan borgmästaren förklarat, att käppen passade honom bättre än Bengt. Jon hade icke sett, om borgmästaren med gewalt tagit käppen.

Anders Eriksson fick nu med ed bekräfta sin utsaga vid förra rättegångstillfället och berättade vidare, att han sett, att borgmästaren hade övertagit käppen och gått sin kos med den, men han hade icke kunnat se, att de rycktes om käppen.

Borgmästaren bestred bestämt, att han rövat käppen, och målet uppsköts för att man skulle höra Per Nilsson som vittne. Men innan detta beslut meddelades, frågades Bengt, om han skyllde borgmästaren för en rövare. ”Ja men”, sade Bengt, ”han rövade min käpp på gatan, och jag har ej kunnat få den åter trots trägen begäran.” Borgmästaren bad i anledning av detta yttrande, att Bengt ”skulle spara sin sanning”, och upplyste att borgmästaren nu icke visste, vart käppen tagit vägen, ty den var oduglig och sprucken i ändan.

Då det genom Bengts egen bekännelse var utrett, att han gjort sig skyldig till grova skällsord mot borgmästaren, ålades han att ställa ”löfte” för sig till nästa rådstugudag eller ock skulle han själv vara i löfte. Det betydde, att han måste skaffa borgensmän för sin inställelse vid nästa rättegångstillfälle eller, om han ej kunde göra detta, i stadens häkte avbida målets fortsatta handläggning.

Vilket som blev fallet framgår ej av protokollet.

Den 12 december 1671 fortsattes rättegången. Då hördes Per Nilsson, som berättade: Då borgmästaren mötte Bengt vid Anders Segolssons hörne, sade han till Bengt: ”Lät mig si på den käppen”. Bengt överlämnade käppen till borgmästaren, som hade sagt, att den passade bättre än den passade Bengt, varefter han gick sin kos med käppen. Men det hela hade skett med vilja och vänskap, och borgmästaren hade icke ryckt käppen ur Bengts hand.

Borgmästaren Kloot tillfrågade Bengt, om han instämt Schröder i saken, vilket Bengt sade sig ej ha gjort, utan endast anmält förhållandet på rådstugan vid ett tillfälle, då han

i ett mål varit åtalad för sidovördnad mot Schröder. Bengt vidhöll alltjämt, att borgmästaren rövat käppen ifrån honom trots vittnenas berättelser, som han själv säger vara emot honom. Rätten antecknade härefter till protokollet, att Bengts onda uppsåt vore ådagalagt genom att han ex proposito framhårdade för ett så ringa tings skull, varefter målet utställdes till vidare avdömande.

Under ganska lång tid efter detta besluts meddelande letar man förgäves i domboken efter målet. Borgmästaren Kloot sköt tydligen på saken, säkerligen i hopp att hans värda borgmästarekollega skulle låta saken rinna ut i sanden, vilket man tycker skulle ha varit ganska förståndigt. Men den 20 maj 1672 begärde borgmästaren Schröder rättens dom på den grova beskyllning, som Bengt Rafwelsson påbördat honom. Bengt var då förekallad för rätten och tillfrågades, om han ville åberopa ytterligare skäl och vittnen till att bevisa sin beskyllnings riktighet. Sedan han nekande besvarat frågan, concluderade rätten, d. v. s. beslöt och avkunnade dom. I denna fastställdes först, att Bengt gjort sig skyldig till en grov och ärerörig beskyllning, och detta för ett så ringa ting som ett spanskt rör, varom han genom sin skriftliga klagan otillbörligt besvarat Hans Excellens guvernören. Inför denne hade Bengt beskyllet Schröder för att hava med våld tagit käppen ifrån honom, ett påstående, som han också åtskilliga gånger inför rätten vidhållit. Bengt hade således av argsinnighet och av uppsåt med animus injuriandi beskyllet borgmästaren Schröder för att vara en rövare. Tre vittnen hade dock med ed å lagboken intygat, att Schröder icke med Gewalt utan med Bengts consentz erhållit käppen. Bengt dömdes därför för sina förevitelser och grova beskyllningar att efter lag böta 40 mark. Men domen avslutas med att Schröder förpliktas att betala Bengt för käppen med 2 mark silvermynt.

Så hade man då äntligen kommit till ett slut i den långsamma processen. Den rörde ju icke någon riksviktig angelägenhet, men den saknar icke intresse därigenom, att den berättar för oss om en svunnen tids egenartade förhållanden och rättsuppfattning.

Om ett par hantverkare.

Den 29 oktober 1673 uppkom för rätten Johan skräddare och besvärade sig högeligen över skräddaregesällen Johan Eriksson, som han instämt med påstående, att Johan Eriksson bevisligen arbetade för egen räkning såsom skräddare hos t. ex. Daniel Jonsson och Sven speleman. Därigenom gjorde han Johan skräddare intrång i hans näring. Rätten förbjöd gesällen att efter denna dag arbeta hos någon, men för det han redan gjort förskonades han denna gången. Därefter han vidare ville bruka sitt hantverk, så måste han förfråga sig hos magistraten och söka dess tillstånd.

Den 25 november 1673 hade Påvel Eriksson instämt Johan smed för en lås, som han för år och dag sedan beställt hos honom att laga men som han ännu icke erhållit. Johan smed svarade, att låsen vore bortkommen. Rätten fann detta påstående vara en fåfäng undskyllan, ty klagomål hade ofta förekommit, huru bedrägligt Johan smed umgicks med sitt hantverk, så att ingen fick sitt beställda arbete fullbordat utan tvång. Rätten antecknar också, att man hos Johan beställt för stadens räkning ett arbete för stadens arrestkammare, som han ännu icke gjort färdigt. Dessutom hade han gjort sig skyldig till försummelse med ställandet av stadens urverk på rådhuset.

Efter detta blev rättens dom, att Johan smed skulle flytta från staden, därest ytterligare klagomål mot honom inkomme.

Och för det att han ställt sig ohövligh inför rätten, skulle han sättas i fängelse på ett dygn.

Barnuppfostringsmål.

Byfogden Hans Torbjörnsson anklagade den 6 mars 1673 Johan Jacobsson för det han haft lägersmål med Agneta Gunnarsdotter. Hon säges vara född i Värmland. Lägersmålet skulle ägt rum för fyra år sedan. Johan nekade alldeles och angav såsom rätte barnafader Olof Torbjörnsson, som varit tullknekt i Vänersborg men nu bodde i Örebro. Agneta vidhöll med gråtandes tårar, att ingen annan vore barnafadern än Johan. Hon hade barnet med sig vid rätten, och rätten antecknar, att det är mycket likt Johan. Agneta sade sig ingalunda åstunda äktenskap med Johan, men han borde bli pålagd att föda och försörja barnet enligt lag. Det viktigaste för henne var dock att "hon kunde komma i kyrkan" d. v. s. få stå uppenbar kyrkoplikt för att sedan åter bli upptagen i församlingens gemenskap.

Rätten beslöt, att Johan Jacobsson den 17 mars 1673 med tolfmannæd skulle befria sig från Agnetas anklagelse, d. v. s. han skulle till rätten medföra elva bofasta män, som med ed skulle intyga, att Johan vore trovärdig, och att man därför borde lita på hans bestridande av byfogdens och Agnetas påståenden.

Den 17 mars finnes dock ej något antecknat om målet, och det synes ej ens ha varit rättegångsdag den dagen. Den 21 april var emellertid Johan uppkallad för rätten, som tillfrågade honom, om han hade sina lag- och edmän med sig. Han svarade "trotsligen", att han inte ämnade gå någon ed och för övrigt inte kunde skaffa några lagmän. Rätten finge göra med honom, vad den ville. Det antecknas, att han contumaciter braverade rätten dess givna besked. Han blev

därför omedelbart satt i arrestkammaren till sakens utförande nästa rådstugudag.

Den 24 april avgör rådhusrätten målet. Rätten finner i sin dom denne Johan Jacobsson icke vara oskyldig till lönskaläget, ehuru väl han på den tiden varit en övermage, ty barnet synes vara likt honom. Han dömdes därför till saken, enär han icke med edgång sig purgerat. Han borde böta, men efter han är en fattig dräng och icke har något att böta med, så skall han plikta med fängelse "på några dagars tid". Agneta hänvisades till "det vyrdiga ministerium" för att undergå kyrkoplikt. Om underhållet åt barnet är det icke tal i domen.

Nils Jonsson rymmer ur bulten.

På 1670-talet funnos i Vänersborg två bråkmakare, som gävo stadens domstol mycket arbete. Den ene, Anders Barck, var en av stadens mäktigaste borgare — han var bl. a. kyrkavård —, tillhörde en av stadens förnämsta familjer och drev stor rörelse med timmer och järnhandel. Hans oförsonliga fiendskap med borgmästaren Kloot tog sig uttryck i en oändlig serie av trakasserier mot borgmästaren, men om dessa skall här icke ordas. Den andre bråkmakaren, Nils Jonsson, var en långt mindre betydande man, men han bedrev ganska stor handel bl. a. med tjära och förde också han en mängd processer. Hans grova och våldsamma uppträdande, hans häftiga lynne och hans allmänna oregerlighet åstadkom slutligen hans fall och snöpliga flykt från staden. Det är om denna slutakt i hans liv som borgare i Vänersborg, som här skall berättas.

Den 10 oktober 1671 upplästes i rätten ett brev från Hans höggrevliga excellens rikskansleren till Nils Jonsson. Den 21 september hade Nils överlämnat brevet, som handlade

om hans klagomål mot rådmannen Samuel Eriksson för det denne "kommit honom från all kredit och välfärd". Nils hade skrivit till rikskansleren, att han i saken mot Samuel ej kunnat komma till sin rätt i Vänersborg för det medhåll, som Samuel hade i rådet. Rikskansleren hade i sin svarskrivelse förordnat, att rådhusrätten skulle upptaga Nils Jonssons sak och infordrat rådets förklaring.

Då Nils Jonsson framlämnat rikskanslerens brev till borgmästaren, hade denne erinrat honom, att han ju ingått förlikning med Samuel Eriksson, och förklarat, att någon ny handläggning av saken inte kunde företagas. Då nu Nils Jonsson framgav brevet i rätten, så intygade rådet, att förlikning i saken träffats redan den 19 december 1670, och Samuel Eriksson redogjorde för förlikningens innehåll. Den hade gått ut på, att Samuel skulle tillhandahålla Nils pengar mot säker borgen. Då sådan borgen icke erbjödits, hade Nils ej kunnat få låna några pengar, och det var detta han klagade över. Nils hade attackerat Samuel till hans ära genom att förklara honom icke vara värdig att sitta med ärliga män på rådstugan. Han hade också nattetid "gjort gewalt" på Samuels hus, skrikit och ropat utanför hans fönster och slagit i väggarna. För detta passade nu Samuel på att framställa yrkande om bestraffning för Nils.

Rätten beslöt först att svara rikskansleren. Trots den underdåniga respect rätten hade för rikskanslerens rekommendation att åter upptaga saken mellan Nils och Samuel, så då dem emellan träffats förlikning inför rätten, ville rätten låta alldeles bliva vid förlikningen, som borde ha samma kraft som en dom i avdömd sak.

Vad sedan beträffade Samuels ansvarsyrkande mot Nils, så utställdes därmed, tills rätten bleve mera complet — det var utom Samuel endast två rådmän i rätten — och de frånvarande rådmännen komme hem.

Den 7 december behandlades ett nytt mål mot Nils Jonsson. Han hade infunnit sig hos borgmästaren Kloot och begärt utdrag av protokollet i ett mål mellan Anders Eriksson och Bengt Rafwelsson under uppgift, att han ville bliva advokat i målet. Borgmästaren hade avrått honom från att åtaga sig detta och sagt, att uppdragsgivarens sak redan vore färdig för avgörande och att det funnes tre fasta vittnen i saken. Nils hade då sagt, att Jacob Fransson och Henrik Hansson väl kunde vittna, men det tredje vittnet, stadsskrivaren Wilhelm Lind, hölle han ej för god, ty han hade protocollerat om Nils som en tjuv och skälm. Borgmästaren hade svarat: "Du är för grov i dina ord. Du måste kunna försvara din egen sak, innan du skall vara procurator för en annan. Minns du icke, att du har skällt Samuel Eriksson och sedan stadsskrivaren? Minns du icke, att du bitit av ett finger på Jon Barck?" "Den saken är förlikt," sade Nils, men borgmästaren påpekade, att rättens sak därmed ej vore eftergiven. Nils hade slutligen yttrat, att borgmästaren ville döma honom som en avundsman. Då hade borgmästaren befallt den närvarande stadstjänaren att sätta Nils på arrestkammaren, men Nils sprang på dörren och slapp stadstjänaren ur händerna.

Nu berättade stadstjänaren Anders för rätten, att han i går hört, hur Nils Jonsson skällt borgmästaren och råd för tjuvar och skälmar och det i flera personers närvaro.

Borgmästaren hade också kallat Jon Barck till rådstugan och frågade honom, om han ingått förlikning med Nils för det denne bitit av honom fingret. Jon nekade till detta och begärde rättens dom på Nils.

Nils sattes nu fängslig för det han den 6 december på torget och gatorna gräseligen skrikit och ropat samt för smädliga yttranden mot rådet. Han skulle till en början för skrikandet och ropandet hållas i fängelse på vatten och bröd i två dygn.

Vid nästa rättegångstillfälle blev Nils upphavd utur fängelset och blev hårdeligen tilltalt för sina stora insolentier till Guds förtörnelse. Han bad rätten om förlåtelse och lovade att aldrig mer göra så. Men han nekade alldeles till "skället" mot magistraten i allmänhet och borgmästaren Kloot enskilt. Han undskyller sig med att han varit mycket drucken. Men rätten fann klara vittnen finnas på hans starka ord och skällsmål. Därför "lades han åter i fängelset till rättens vidare förklaran".

Fängelset var säkerligen beläget i rådhusets källarvåning. Det rådde en bister vinter, som självfallet gjorde en vistelse i den icke uppvärmbara källaren ganska outhärdlig. Den 8 december beslöt rätten, att "Nils Jonsson skall tagas utur kistan och sättas i bult i byfogdens hus för den starka köldens skull". Bulten var ett par väldiga fotbojor av järn, i vilka brottslingens fötter voro låsta och som hade sådan tyngd, att han ej kunde förflytta sig med bulten om fötterna.

Vid rättens sammanträde den 12 december blev byfogden Holger Bengtsson av herr ordhavande borgmästaren hårdeligen tilltalad för det han, som haft Nils Jonsson i sitt förvar uti sitt hus, där han suttit i bulten, icke aktat bättre på Nils, än att denne kunnat slippa ur fängslet och hemligen bortlöpa.

Under rannsakingen med byfogden framgick, att under sistlidna natten, som var en söndagsnatt, hade några av Nils Jonssons vänner, bland dem kronobåtsmannen Johan Johansson, samlats hos byfogden, där de flitigt pokulerat med den fängslade. I byfogdens närvaro hade båtsmannen dragit stövlarna av Nils, som därmed fått större rörelsefrihet i bulten. Båtsmannen hade sedan avlägsnat sig, men efter en stund hördes ett gräsligt oväsen med skrikande och ropande utanför borgmästaren Kloots hus. Ett bud kom också strax till byfogden, att han genast skulle låta fasttaga frid-

störaren. Det var Johan smed, som borgmästaren skickat, och han skulle övertaga bevakningen av Nils Jonsson, medan byfogden gav sig ut i staden för att återställa ordningen. Det tog rätt lång tid, innan byfogden med stadstjänarnas hjälp fick fast den skyldige, och det befanns ingen annan vara än båtsmannen Johan Johansson, som insattes i stadens arrestkammare på rådhuset. Då byfogden kom tillbaka till sitt hus och sin fånge, var denne där alltjämt i gott förvar och byfogden firade sin lyckade expedition genom att med fången och Johan smed tömma ytterligare två kannor öl, varefter han lade sig att sova och Johan smed avlägsnade sig. Då byfogden vaknade vid 5-tiden på morgonen, var fången borta. Han hade trängt benen ur bulten och kommit sin väg.

Byfogden insattes för sin försummelse och oaktsamhet på stadens arrestkammare, där han skulle sitta, till dess han ställde nöjaktig borgen för sig och han Nils Jonsson uppspanat och hämtat tillbaka.

Byfogden synes ha lyckats skaffa borgen, ty den 14 december befalldes han att skyndsamt indriva vissa utestående skatter. Han blev emellertid kort därefter avsatt från sin tjänst, varom dock intet är antecknat i domboken. Men av protokollet för den 15 januari 1672 framgår, att han då kallas förre byfogden och att han visat försumlighet i sin tjänst även i andra avseenden, ty han står då tilltalad för att han icke redovisat mantalspengarna och krigshjälpen. Han erkände, att han förskingrat pengarna och att han icke kunde återbetala dem. Han sattes åter på arrestkammaren till dess han betalade eller ställde borgen.

Den 1 april 1672 var Holger Bengtsson kallad till rätten. För honom upplästes Nils Jonssons till hovrätten ingivna klagopunkter emot magistraten jämte hovrättens åläggande för magistraten att med all flit låta efterslå och fasttaga Nils. Genom förhör med Holger utreddes, huruvida Nils

skrivit sina klagopunkter, medan han ännu satt i byfogdens hus. Det gällde att få fram, vem som kunnat vara hans dålige rådgivare, men Holger hade ej sett honom skriva, och han hade ej haft besök av andra än sin fader och rådmannen Nils Nilsson Werme.

Den 15 juli 1672 står förre byfogden Holger Bengtsson inför rätten och får befallning att betala de penningar, som han förslösat under sin byfogdetid. Han svarade, att han hade fordran hos Olof Kinkel. Denne var tillstädes och sade sig istället hava pengar att fordra av Holger men lovade att taga Holger i sin tjänst som båtsman. Sedan han med sitt arbete betalt vad han var skyldig Kinkel, åtog sig denne att redovisa återstoden av Holgers inkomst till avbetalning av hans skuld till stadskassan. Vid detta lät rätten tillsvidare bero.

Därmed försvinner Holger Bengtssons namn ur domboken, och ej heller Nils Jonsson hör man vidare talas om.

Hur många skäppor kalk skall det gå på en tunna?

Vid rättens sammanträde den 17 juni 1672 besvarade borgmästaren Jakob Fransson Schröder och kyrkovärden Anders Segolsson sig på egna och kyrkans vägnar över borgaren i Lidköping Per Larsson, för det han förfarit bedrägligt vid en kalkleverans till kyrkan. Det gällde en post på 20 tunnor. Man hade kommit överens om att det "gamla målet" med 6 skäppor på tunnan skulle användas vid leveransen. Men när Anders Segolsson vid kalklastens ankomst till Vänersborg låtit mäta kalken, hade den befunnits vara allenast 11 1/2 tunna i stället för 20 tunnor. Per Larsson hade fått betalt för 20 tunnor.

Per Larsson medgav, att det varit överenskommet, att "det gamla målet" skolat användas med 6 skäppor på tunnan, men

han hade inte på sin skuta medfört annat målkärl än det nya. Han hade inte heller räknat pengarna, som han fått i betalning.

Men Anders Segolsson säger, att han genast vid upptäckten krävt Per Larsson på att återfå betalningen för 8 1/2 tunna, som felats. Först under gårdagen hade Per bekvämat sig att återbetala de för mycket uppburna pengarna.

Rätten fann, att Per handlat svikligt och bedrägligt. Den levererade kalken konfiskerades till kyrkan, och Per Larsson skulle återbetala vad han uppburit.

Fänrikens sillaffärer.

Vid rättens sammanträde den 22 maj 1671 fordrade fänriken Börje Kloo, att rådmannen Samuel Eriksson skulle förpliktas att betala honom 136 riksdaler 12 öre silvermynt enligt sin obligation, d. v. s. skuldsedel, den 28 oktober 1669. Av obligationen framgick, att beloppet utgjorde betalning för 30 tunnor sill, som Samuel köpt av fänriken och förbundit sig att betala med hälften "vite söndagen¹⁾" 1670 och med den andra hälften vid vänersjöfartens början samma år. Då nu Samuel för länge sedan sålt sillen och betalningsdagarna likaledes för längesedan voro förlidna, ville fänriken äntligen ha sin betalning.

Samuel bestred kravet och åberopade två intyg, det ena av den 11 februari 1670 av två köpmän i Örebro Mathias Nilsson och Johan Arvidsson, som intygade, att av dem från Samuel inköpta 11 tunnor sill varit alldeles bortskämda och förhärskna. Det andra intyget var utgivet den 9 mars 1671, också av två örebroköpmän Erik Klemetsson och Olof Spongius, som intygade att av dem från Samuel inköpta 5 tunnor sill varit förskämda, odugliga och förruttnade.

¹⁾ Första söndagen i fastan.

Fänriken invände, att det ålegat Samuel att, därest sillen befunnits felaktig, föra den åter till fänriken, som då skulle återtagit sillen.

Målet, vid vars handläggning borgmästaren Kloot förde ordet samt rådet bestod, förutom av Samuel Eriksson, av rådmännen Henrik Hansson och Erik Bark, uppsköts på obestämd tid, "tills rådet bleve mera complet".

Den 19 juni företogs målet åter. Fänriken upplyste då, att de till Samuel sålda 30 tunnorna sill, tagits ur ett sillparti om 5 läster sill, som han köpt av tullnären Anders Persson, och påstod, att de 30 tunnorna varit goda. Samuel åberopade de förut ingivna intygen. Målet uppsköts ytterligare "för särdeles orsakers skull". Dessa orsaker angivas icke.

Den 20 juli utlovar emellertid Samuel, att han den dagen skall betala sillen, och målet avskrevs såsom förlikat.

Twist om ett segel.

Rådmannen Henrik Hansson hade vid Mickelmässan 1672 av Henrik Klasson lånat ett segel att användas vid en färd till Lidköping. Till rättens sammanträde den 7 april 1673 hade Henrik instämt rådmannen med påstående om ersättning för seglet, som vid återställandet varit så fördärvat, att han ej ville taga det igen.

Rätten ålade Henrik Klasson att vid 2 dalers vite påföljande morgon klockan 8 lägga ut seglet på torget, där rådet ville besiktiga seglet och nästa rådstugudag giva besked i saken.

Något sådant vidare besked finnes dock ej antecknat i domboken, varför det får antagas att parterna förlikts.

Störd griftero.

Den 14 augusti 1673 klagade Måns Börjesson och hans två bröder över att rådmannen Henrik Hansson, som låtit upp-

mura en grav på kyrkogården, gjort detta på den plats, där deras saliga moder ligger begravnen, och att vid arbetet med rådmannens grav deras moders lik blivit skadat, så att det på två ställen blivit avhugget. Rätten förordnade två personer att bese vad som med liket passerat är, varefter rätten ville meddela dom i saken.

Saken synes emellertid icke ha blivit föremål för rättens vidare behandling.

Ett gästabuds efterspel.

Under julhelgen 1672 hölls ett stort gästabud hos Arvid Bryngelsson. Bland de förnämre gästerna voro fänriken Börje Kloo och borgaren Olof Kinkel; bland de mindre förnämra var Olof Winter. Denne senare uppträdde under gästabudet mycket obehärskat och utför i grova smädelser mot de närvarande. Kloo och Kinkel anmälde honom till åtal för detta hans uppförande, och den 16 januari 1673 förekom målet vid rätten.

Angivarna upplyste, att Winter skällt allesamman, som i huset voro, för prackare och skälmar ”och höll ingen excempt”, d. v. s. gjorde icke undantag för någon. Kinkel hade bett honom tiga, men Winter hade svarat, att de voro alla lika goda. En av de närvarande, Sven Olofsson, hade velat handgripligen tukta Winter, och det hade sett ut, som om ett svårt tumult skolat utbryta, men detta blev ”förtagit och hävit”. Olof Winter fortsatte emellertid med sitt skällsmål, så att fänriken och Kinkel ansett sig böra ”gå på dörren”, då de sådana ärerörige ord icke kunde lida. De begärde nu, att Winter skulle straffas.

Winter hade vid rätten intet annat att säga, än att han vid tillfället varit mycket drucken och icke visste sig hava talat med någon annan än Lars Persson. Han bad om förlåtelse och lovade att aldrig göra så mer.

Rätten uppsköt målet till nästa rådstugudag. Men Olof Winter skulle ställa borgen för sig, att han då skulle comparera (komma tillstädes). Han hade vid ett föregående tillfälle, då han varit kallad till rätten, hållit sig undan.

Målet företogs ånyo den 21 januari. Då antecknas endast att vittnena i målet ej infunnit sig, trots att rätten en god stund väntat på dem. För Olof Winters inställelse vid rätten vid målets blivande handläggning hade Anders Nilsson och Olof Andersson gått i borgen.

Först den 7 april handlägges målet åter. Då hördes vittnen efter avlagd ed å bok. Mårten Eriksson, Lars Persson och Sven Olofsson berättade, att då Olof Winter brukade munnen i gästabudsstugan, så hade kvinnfolken bett honom tiga, men han fortsatte att ropa, att de voro skälmar alla, som voro tillstädes. Winter åberopade sitt berusade tillstånd, men fänriken och Kinkel erinrade honom om att de förgäves bett honom tiga.

Rättens dom innehöll, att man rätteligen skolat låta honom plikta för smädelse mot en var person, som deltagit i gästabudet, men för hans fattigdoms skull modererade rätten för honom så, att han allenast för nio personer, fänriken och Kinkel inberäknade, skulle böta 6 mark enligt 31 kapitlet rådstuvubalken och stadslagen. Hur rätten beräknat de smädades antal till just nio omtalas icke.

BERTEL HALLBERG.

(Senare delen av uppteckningarna införes i nästa årsskrift.)

Eric Josias Sparre som lagstiftare och straffrättslig författare.

Bland landshövdingarna i Älvsborgs län under 1800-talet intar Eric Josias Sparre en avgjord särställning. Få länschefer ha som han gripit in i händelsernas gång och med olika medel sökt leda utvecklingen in på banor, ägnade att ge snabba och imponerande slutresultat — en allmän uppryckning av länets olika delar. För eftervärlden har Sparre därför främst uppfattats som den kraftfulle samhällsbyggaren, den man som tidigt och klarsynt såg järnvägarnas betydelse för den ekonomiska utvecklingen.

Ur lokalhistorisk synpunkt, för invånarna i Älvsborgs län i allmänhet och för vänersborgarna i synnerhet, framstår Sparre som den järnvägsbyggande landshövdingen. Man behöver i detta sammanhang bara erinra om hans medverkan vid byggandet av linjerna Varberg—Borås—Herrljunga och Borås—Svenljunga, som gynnade den södra länsdelen samt linjen Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga, genom vars byggande Sparre ville slå ett slag för bättre kommunikationer åt länets residensstad.

Granskas hans insatser ur vidare aspekter, träder hans medverkan i riksdagen i förgrunden. Även där lade han i dagen stort intresse för kommunikationsfrågorna, och han blev en både stridbar och framgångsrik representant för västra Sverige. Sparres mångsidighet gav emellertid till resultat, att

han livligt engagerade sig i de dagsaktuella spörsmålen i riksdagen, framför allt i den debatt och den utredningsverksamhet inom lagstiftningens område, som pågick under större delen av 1800-talet. Och man kommer här in på ett område, där Sparres kunnande gjorde honom speciellt skickad att utforma nydaningsarbetet.

Sparre deltog i samtliga ståndsriksdagar under åren 1844—1866, var 1866—69 ledamot av Första kammaren och från 1870 fram till sin död år 1886 ledamot av Andra kammaren. Under perioderna 1848—1872 och 1874—77 var han därjämte ordförande i lagutskottet, en post som gav honom en mycket framskjuten position i riksdagen.

Den bild eller, om man så vill, den personkaraktäristik av Sparre, som tecknats härövan, är den allmänt gängse. Man möter den exempelvis i Nordisk Familjebok, vars tredje upplaga innehåller de beskrivande orden "ämbetsman" och "politiker". Men man kunde lika gärna tillagt "författare" och därvid gjort Sparre större rättvisa, eftersom hans författarskap inte bara var kvantitativt omfattande utan även kvalitativt ganska betydelsefullt. Det märkliga är emellertid, att Sparres författargärning merendels råkat i glömska, och om den över huvud taget nämnes, så blir det i mycket kortfattade ordalag. Sparres levnadstecknare, prosten L. M. Engström i Bolstad, nöjer sig sålunda med ett omnämnande på ett tiotal rader under rubriken "Författaren" i sin biografi "Eric Josias Sparre". Det förefaller onekligen anmärkningsvärt att Engström ej behandlat Sparres författarskap utförligare, eftersom åtskilliga sidor i biografien ägnas åt detaljerat penetrerande av händelser, vilka i eftervärldens ögon te sig tämligen futila vid sidan av Sparres författargärning.

De ämnesområden, som Sparre behandlade i sitt författarskap, kan — med bortseende från hans akademiska specimina, indelas i två grupper. Den ena omfattade juridiska spörs-

mål, den andra praktiska frågor rörande olika järnvägsföretag. Om de senare kan tilläggas, att det var ganska vanligt under järnvägsbyggandets dagar, att initiativtagarna till en järnväg sökte vinna den allmänna opinionen för sin sak genom att i ströskrifter argumentera för de fördelar, som skulle

GREVE ERIC SPARRE.
1816—1886.

erhållas genom det tilltänkta järnvägsbygget. Ett förfaringsätt som flitigt begagnades av järnvägsplaneraren Sparre!

För en jurist med Sparres kynne — en kombination av både beläsenhet och blick för de rent praktiska detaljerna — faller det sig ganska naturligt att meddela sina synpunkter i bunden form, tillgängliga för en större publik. Sparres juridiska för-

fattarskap visar också, att han även inom detta område var en mångkunnig man: ämnesbehandlingen avslöjar god förtrogenhet med såväl straffrättens som civilrättens problemställningar.

1848 utkommo tvenne skrifter på P. A. Norstedt & Söners förlag i Stockholm, vilka hade Sparre till upphovsman. Den ena med titeln "Om Penitentiär-Systemet. - Sammandrag af förhandlingarne vid Kongresserna i Frankfurt am Main och Brüssel, åren 1846 och 1847.", den andra med titeln "Om Kriminal-Lagstiftning.". Dessa framställningar tillhöra otvivelaktigt de mera betydelsefulla inläggen i den straffrättsliga debatt, som ägde rum vid 1800-talets mitt, varför det kan ha sitt intresse att i koncentrerad form ge en antydan om deras innehåll, detta så mycket mer som diskussionen om brott och straff hundra år efter det att Sparre utgav sina båda skrifter ingalunda har avstannat utan tvärtom pågår med oförminskad intensitet.

För att rätt kunna förstå Sparres insatser inom rättsvetenskapen måste med några ord bakgrunden till hans författarskap beröras.

Vid denna tid var gällande rätt detsamma som de lagregler, vilka funnos sammanfattade i 1734 års lag. Om detta lagverk har sagts, att dess genomförande "innebar ett nationellt storverk" (E. Marks von Würtemberg). Och det ligger inga överord i denna karaktäristik, bara ett enkelt konstaterande. 1734 års lag är en bland de ypperligaste lagsamlingar som någonsin utgivits från trycket — såväl i Sverige som annorstädes.

Men även den bästa lagbok blir efter hand föråldrad; ett samhälle befinner ju sig merendels i utveckling framåt, och ändrade förhållanden kräva nya lagregler. Vad beträffar 1734 års lag gjorde sig en revision märkbar i början av 1800-talet, och den grundlagsstiftande riksdagen 1809 fick behandla motionsvis väckta frågor om utarbetande av en helt ny lagbok.

Den debatt och det utredningsarbete, som motionerna gävo upphov till, resulterade i att en lagkommitté tillsattes, som började sitt arbete år 1811. Denna lagkommitté, vilken som ledamöter räknade tidens mest framträdande jurister, arbetade under växlande former under flera decennier, och avlämnade tvenne stora och betydelsefulla lagförslag, vilka inta en märkesplats i vår rättshistoria — trots att de aldrig upphöjdes till lagar i ursprungligt skick. År 1826 framlades förslag till allmän civillag, och sex år senare avlämnades kriminallagsförslaget.

Genom motstånd — både aktivt och passivt — från vissa konservativa jurister, främst den dåvarande justitiestatsministern Rosenblad, förhalades remissbehandlingen av de båda lagförslagen, så att det ej blev möjligt att som propositioner förelägga dem riksdagen för granskning under 1830-talet. Under tiden förmärktes ett allt mer påtagligt missnöje med denna förhållningspolitik både inom riksdagskretsar och bland de mera framstegsvänliga runt om i landet. Den starkt liberalt betonade kronprins Oscar, sedermera Oscar I, utgav anonymt skriften "Om Straff och Straffanstalter" år 1840, som kom att bli mycket flitigt diskuterad. I avvaktan på lagförslagets genomförande beslutade riksdagen 1840—41 om byggande av cellfängelser på olika håll i landet, och det kan parentetiskt nämnas, att den nuvarande fångvårdsanstalten i Vänersborg är ett resultat av detta riksdagsbeslut. Anstalten började byggas 1848 och togs i bruk i maj månad 1851, då den ersatte det intilliggande lilla kronohäktet, som alltjämt finns kvar — förmodligen ett av stadens allra äldsta stenhus.

För att påskynda arbetet med den planerade kriminallagen tillsattes 1841 en lagberedning, som fick till uppgift att överarbeta och sedan framlägga ett antagbart förslag till allmän kriminallag. I november månad 1844 var lagberedningen klar med sitt arbete och avlämnade förslag till straffbalk, ett för-

slag som i huvudsak byggde på det lagförslag, som lagkommittén överlämnade 1832. Proposition avläts nästan omedelbart till den då arbetande riksdagen, som emellertid ej hann granska förslagets detaljer före riksdagsavslutningen våren 1845, Innan ständerna åtskildes, beslöto dock tre stånd, adeln, borgarståndet och bönderna, att antaga förslagets huvudgrunder.

När riksdagen nästa gång sammanträdde hösten 1847, hade den politiska vinden vänt, och i riddarhuset och bland prästerna var en påtagligt konservativ uppfattning förhärskande.

Den politiska strömkantringen gick i första hand ut över de på nytt framlagda lagförslagen rörande straff och verkställighet av straff. I remissdebatten utsattes de för stark kritik, bland annat i riddarhuset, där den bekante L. F. Rääf från Småland temperamentsfullt angrep förslagen. I den därpå följande utskottsbehandlingen inträffade händelser, som läto mycket tala om sig och förorsakade utskottsordföranden, greve Eric Josias Sparre, mycket klander. Sparre tillhörde den starkt konservativa gruppen bland adeln och hade nu, genom sin ätts nummer på riddarhuset, automatiskt tillträtt ordförandeposten i lagutskottet, som hade att behandla de framlagda lagförslagen. Till dessa var han en avgjord motståndare, och när sedan utskottsbehandlingen drog långt ut på tiden, antogs det bero på — förmodligen icke utan orsak — ordförandens bristande goda vilja. När riksdagen led mot sitt slut, var utskottet klart med sitt utlåtande, som utmynnade i lagförslagets godkännande, ehuru dessa föreslogos ändrade på flera punkter. Åtskilliga reservationer följde utlåtandet, däribland en från Sparre, som tillstyrkte avslag på lagarna och hemställde om vissa partiella reformer.

Vid lagförslagets behandling i riksdagen — endast några dagar innan avslutningen — inträffade den unika händelsen, att ingen talare uppträdde till förmån för varken propositionen

eller utskottets förslag. De enda som yttrade sig voro riddarhushögerns ledare, A. von Hartmansdorff, och Eric Sparre. Den förre yrkade bifall till ordförandens reservation, och ordföranden själv, d. v. s. Sparre, uttalade i ett längre, mycket polemiskt anförande den historiska skolans betänkligheter mot ny lagstiftning inom straffrättens område. Ett av de bärande argumenten mot en förändring av gällande lag var, att denna var hela folkets egendom och som sådan förankrad i folkmedvetandet på ett alldeles särskilt sätt. En ändring skulle bryta kontinuiteten, något som borde undvikas.

Slutresultatet blev, att propositionen föll såväl i riddarhuset som i prästeståndet. Borgarståndet beslöt lägga lagutskottets betänkande till handlingarna, och bondeståndet, som tidigare beslutat återremiss till utskottet, blev aldrig i tillfälle att fatta något definitivt beslut före riksdagens avslutning. De mångåriga ansträngningarna att helt reformera Missgärningsbalken i 1734 års lag och i anslutning därtill knyta en lag om verkställighet av straff hade nu misslyckats på ett sådant sätt, att reformvännerna inte gärna kunde återkomma med nya, stora lagförslag. I fortsättningen kom man därför att beträda de partiella reformernas väg, vilket gav bättre resultat.

*

Som framgått av skildringen härovan spelade Sparre en ingalunda oväsentlig roll i det öde, som drabbade lagberedningens strafflagsförslag, och med hänsyn till den kritik, som Sparre utsattes för i samband med riksdagsbehandlingen av dessa frågor, faller det sig därför ganska naturligt, att han ville skriftligen redovisa sina synpunkter på hithörande problem, allrahelst som han hade varit svensk delegat vid de två kongresser utomlands, där straffverkställighetsfrågorna stått på dagordningen. Sparres båda bidrag till den straffrättsliga debatten synas också ha förelegat i tryck våren 1848 — förmod-

ligen någon tid innan lagförslagen skulle behandlas av ständerna.

Den tidigare nämnda skriften "Om Penitentiär-Systemet" innehåller referat av de yttranden, som de olika ländernas representanter fällde i diskussionerna, och en granskning av framställningens innehåll ger vid handen, att Sparre synes sakligt och objektivt ha redogjort för vad som förekom. Det var som tidigare nämnts två kongresser, den första i Frankfurt am Main i september 1846 och den andra i Brüssel vid samma tid påföljande år, och Sparre upplyser härom, att den senare räknades som en fortsättning på den förra.

Till förhandlingarna i Frankfurt am Main hade kommit representanter från flertalet europeiska stater, jurister, läkare, fängelsevärdar och präster, reformvänner likaväl som motståndare till de nya förslagen. Från Sverige deltog förutom Sparre även revisionssekreterare Netzel. Som ordförande fungerade geheimerådet Mittermaier, en berömd tysk rättsvetenskapsman.

Så gott som samtliga deltagare i förhandlingarna berättade, att i deras respektive länder fängelsereformer antingen genomförts eller voro planerade, varvid undantagslöst det s. k. Fildelfia-systemet kommit till användning, d. v. s. inneslutning i enrum under såväl arbete som fritid, både dag och natt. Erfarenheterna sades vara goda, disciplinen hade blivit bättre, hälsotillståndet bland de intagna var gott, och fallen av "vansinnighet" voro relativt fåtaliga.

När representanter från land efter land stått upp och vitsordat sina erfarenheter från de pågående reformerna, uppstod givetvis frågan, huruvida det skulle lämnas någon skildring av det aktuella tillståndet i Sverige. Då Sparre fruktade, att ingen svensk skulle gripa tillfället, gjorde han en förfrågan hos presidiet i saken. Och han berättar själv härom: "Referenten, hvars nationella stolthet reste sig vid tanken, att från

Sverige inga meddelanden skulle lemnas öfver våra fängelse-reformer, frågade derefter presidenten, om någon Svensk begärt ordet; och då denne dertill svarade nej och tillade en uppmaning till referenten att meddela upplysning öfver de åtgärder, som inom Sverige voro vidtagne i afseende å fängelsereformen, förklarade referenten att, i händelse icke någon annan anmälde sig, han vore villig att, ehuru oförberedd, lemna dessa upplysningar. Något sednare uppropad af ordföranden, yttrade han, — — — att i Sverige de nuvarande fängelserna, inrättade efter det gamla systemet, i afseende på fångarnes moralitet (visat) samma menliga resultater som åtskilliga föregående talare från andra länder vitsordat der vara fallet; att man kände och erkände det trängande behovet af en förbättring; att, med anledning deraf, ständerna lemnat till konungens disposition en högst betydlig summa för uppbyggandet af nya fängelser; att man redan börjat arbetet; att ett förslag till ny strafflag blifvit ständerna förelagdt (jämför ovan, lagförslaget förklarat vilande sedan riksdagsavslutningen 1845); att man vore böjd för det Pennsylvaniska systemet eller ensamhetsfängelset, efter hvilken princip de nyuppförda fängelserna voro inrättade i flera städer, dem referenten uppgaf till namnet — — —”.

De olika kongressdeltagarnas inlägg präglades av tolerans, vidsyn och sann humanism, och ett uttalande från ordföranden, geheimerådet Mittermaier — detaljerat återgivet av Sparre — lämpar sig utmärkt som illustration till detta omdöme: ”Talaren nekade icke att under sednare tider strafflagsstiftningen gjort framsteg; men, för att tala uppriktigt, vore han ingalunda beundrare af dessa framsteg. Hvad skulle man tänka om en läkare, som nyttjade en enda ”universel panacé”, med hvilken han ville kurera alla sjukdomar, under det han endast förändrade färgen, så att han gaf åt några patienter röd, åt andra blå, åt andra hvit mixtur af samma innehåll.

Och hvad skulle man vidare säga, om denne läkare, efter att en gång hafva mot en viss sjukdom å en patient använt detta läkemedel, som visade sig icke hafva botat det onda, företoge sig att, vid fall af recidiv, föreskrifva samma läkemedel endast i fördubblad dosis, 3:e gången en tredubbel, o. s. v. Det vore just hvad lagstiftarna för närvarande gjorde. Om lagen för en förbrytelse bestämde 2 års fängelse, så stadgades för förnyelse af samma förbrytelse 4 års fängelse, och så fortgick man konsekutivt, till dess man hann till fängelse på lifstiden. För att kunna rätt använda ett läkemedel erfordrades ovillkorligen att känna det onda man ville bota. Likasom läkaren studerar hvarje serskild sjukdoms art och väsende, sjuklingens natur och temperament, så måste också lagstiftaren undersöka hvarje brotts egendomliga art, dess rot, och med afseende derå bestämma straffet. Läkarekonsten hade i sednare tider gjort stora framsteg medelst tillhjälp af anatomen. Lagstiftaren borde ock företaga sig en moralisk dissection af brotten för att kunna göra verkliga framsteg och hålla streck med läkarekonsten." Så långt Sparre och hans referat av Mittermaier. Inom parentes sagt, så torde detta uttalande ha förvånansvärt stor aktualitet ännu i våra dagar — alla fängelsereformer till trots.

Kongressen gjorde en rad uttalanden, antagna av de närvarande delegaterna, och man fasislog bland annat, att "Ensamhetsfängelse bör tillämpas på dömda förbrytare i allmänhet med alla de mildrande eller försvårande modifikationer som kunna föranledas af förbrytelsearnas olika natur, fångarnes individuella olikheter och deras uppförande; det bör tillämpas på det sätt, att hvarje fånge användes till nyttigt arbete; att han hvarje dag kan röra sig i fria luften, att han kan deltaga i den religiösa, moraliska och skol-undervisningen — — —".

*

Kongressen i Brüssel år 1847 utgjorde som förut nämnts en fortsättning på den föregående i Frankfurt am Main, och i stort sett förefaller det, som om de tidigare deltagarna infunnit sig även i Brüssel. Sparre noterar denna gång, att det anlant en representant från "Norra Amerika".

Man diskuterade vid dessa förhandlingar fängelsebyggnadernas konstruktion, religiös eller världslig personal vid fångvården samt en del frågor rörande ensamhetsfängelsets tillämpning. Det visade sig nämligen, att de vid föregående kongress antagna resolutionerna icke alltid vunnit genklang i respektive deltagares hemländer, varför vissa problem upptogs till förnyad behandling.

Av Sparres skildring att döma voro debattinläggen i Brüssel inte lika intresseväckande som vid den förra sammankomsten, och man får onekligen den uppfattningen, att det förelåg vissa svårigheter att nå ett resultat, som alla kunde enas om. Särskilt förefaller det ha stått strid mellan de engelska och franska delegaterna om cellstraffets tillämpning.

Sedan Sparre avslutat skildringen från Brüsselkongressen fortsätter han sin framställning i "Om Penitentiär-Systemet" med att behandla en rad praktiska spørsmål rörande straffverkställighet. Sparre tillkännager i detta sammanhang sin uppfattning om den empiriskt grundade erfarenhetens värde framför teoretiska spekulationer, eller för att citera hans egna ord: "Referenten torde böra ursäktas, att han, i strid med öfligt bruk, nämnt praxis i första rummet, och i det sednare teorien eller vetenskapen. Han tror sig redan hafva tillkännagifvit, att han (var) långt ifrån att underkänna vetenskapens höga vikt i fråga om reformer; men han förstår dermed praktisk vetenskap, som utgår från ett noggrannt studium af verkligheten, och som på kannedomen af konkreta fall, men icke på abstrakta deduktioner bygger sitt system." Tydligare kan knappast en den praktiska handlingens man uttala sig.

Ehuru Sparre bekant sin uppfattning om praktikens företrädare framför teorien, försmår han icke den senare, och han avslutar skriften "Om Penitentiär-Systemet" med följande ord: "Sedan vi sålunda redogjort för erfarenhetens läror, återstår oss att angifva resultaten af vetenskapens forskning, för att erfara i hvad mån dessa öfverensstämma med de förra. Vi skola slutligen, i sammanhang härmed, kasta en blick på den positiva rätten eller kriminal-lagstiftningen".

*

I inledningen till sin framställning "Om Kriminal-Lagstiftning" säger Sparre, "att en sådan jemförelse af teori och praxis är den enda säkra vägledning vid förbättringar i samhällsinstitutionerna. Det gäller, om icke företrädesvis, likväl i väsentlig mån kriminal-rätten." Och Sparre lämnar sedan en ingående redogörelse för straffrättens teori, grundad på tidens teoretiker och stödd av ett otal källhänvisningar. Särskilt flitigt hänvisar han till den tidigare nämnde Mittermaier, som tillhör den s. k. historiska skolans mera framträdande representanter.

I kapitlet "Om den positiva straffrätten, och reformer i densamma" utvecklar Sparre de skäl, som enligt hans uppfattning omöjliggöra ett genomförande på en gång av en strafflagsreform, vilken han karaktäriserar som "experimental lagstiftning". Sparre erkänner givetvis, att "en gammal lag kan hafva sina brister och ofullkomligheter." Men dessa överskylas och förgätas enligt hans uppfattning av sådana ting som "vana, gammal häfd och det sunda menniskoförståndet". Och Sparre betonar särskilt, att rätten i Sverige mer än i något annat land är folkets egendom, varför man noga bör betänka sig, "innan man förändrar detta hos folket inplantade rätts-system".

Kapitlets slutord utmynna också i en rekommendation att i framtiden gå de partiella reformernas väg: "Om lagkomitén

år 1815 tänkt på denna utväg, så stode vi ej på den punkt, der vi för närvarande befinna oss och på hvilken vi, genom sträfvet att på en gång omfatta för mycket, måhända ännu länge nog komma att stadna, just genom deras fel, hvilka motsätta sig partiella reformer."

Skriften avslutas sedan med några omdömen angående "Strafflagens förhållande till Rättegångsordningen", och Sparre omtalar i detta sammanhang, hur han tänkt sig den inbördes ordningen bland de diskuterade reformerna: "Rättegångens organisation är basen för hvarje framtida lagstiftning; derför måste början göras med processen. När den är färdig kan man gå till strafflagen".

*

Det blev också de partiella reformernas väg, som lagstiftarna i fortsättningen kommo att vandra. Under 1850-talet antog riksdagen av regeringen framlagda propositioner rörande straff för stöld, snatteri och rån, förfalskning och bedrägeri samt mord, dråp och annan misshandel jämte bestämmelser om verkställande av frihetsstraff. Genom dessa lagar infördes latitudsystemet vid straffmätningen, och straffarbete blev den huvudsakliga påföljden vid dessa brott.

Genom dessa reformer fick man tvenne straffsystem, ett som gällde vissa slags brott och ett helt annat för de återstående, en situation som i längden blev ohållbar. Förslag framlades därför av regeringen år 1861 rörande ny strafflag, och vid riksdagsbehandlingen påföljande år yttrade lagutskottet — där Sparre alltjämt var ordförande —, "att det äldre straffsystemet redan vore så gott som undanträngt av ett nytt, om vars företräden erfarenheten redan lämnat tillförlitliga vitsord. Övergången till en helt ny brottmålslag vore därför icke förenad med någon vådlig rubbning, och ingen borde skäligen kunna hysa tvekan att i denna del av lagstiftningen utplåna

de ännu återstående spåren av ett redan genomgånet kulturstadium.” Otvivelaktigt har Sparre dikterat lagutskottets utlåtande, och de tankegångar, som här utvecklas, överensstämman ju också väl med vad han tidigare yttrat — i både tal och skrift.

Ständerna godkände efter vissa ändringar det framlagda lagförslaget, och den 16 februari 1864 utfärdades den strafflag, som i stort sett varit gällande ända till våra dagar. Efter drygt fem decenniers mödosamt arbete hade strafflagsreformen äntligen bringats i hamn. Som framgått av skildringen härovan tog Eric Josias Sparre verksam del i detta arbete från 1840-talets slut fram till dess fullbordande, och hans insatser kunna i vissa avseenden onekligen sägas ha varit avgörande för arbetets utformning. Med fullt fog kan Sparre karaktäriseras som konservativ i sin syn på reformerna, men han såg också djupare än många av hans samtida, när han ville att brottslighetens orsaker skulle göras till föremål för studium, innan man bestämde sig för vilka reaktioner samhället skulle meddela.

NILS PARUD.

Morfar berättar.

Minnen från ett dåtida försörjningshem.

Jag sitter en kväll och berättar, hur det var i min barndom och ungdom, när min ena dotter säger: "Varför kan du inte skriva ned lite av dina minnen? De kan säkert bli till glädje både för oss och våra barn, ty tänk, hur annorlunda allting måste ha varit för en 50—60 år sedan." — "Ja, nog var det annorlunda på många sätt," svarade jag. Och så kom dessa anteckningar till.

Jag föddes och växte upp på en stor fattiggård i en väst-svensk stad, där far var föreståndare och mor föreståndarinna. Anstalten grundades 1880, låg 1 km utanför staden och ansågs då högst modern. Far var då 39 år och mor 34. De hade ingen som helst utbildning för sina ansvarsfulla uppgifter utom den erfarenhet, som far fått som ledamot av stadens fattigvårdsstyrelse. Här ute skulle de ta hand om 80-talet "hjon", som man på den tiden kallade understödstagarna. Och vilken sammansättning! Kropps- och sinnessjuka av alla grader och typer, alkoholister och på annat sätt förkomna, gamla utslitna stackare och barn. Här skulle de beredas vård och sättas till nyttigt arbete och detta på en tid, då arbetsterapi var ett okänt begrepp och dessutom med utomordentligt små möjligheter ifråga om lokaler och ekonomi. Tjänarstaben utgjordes av en dräng, och några år senare tillkom en "piga". Anstalten, som fastän utdömd sedan 40 år ännu står kvar, saknade vatten, avlopp och telefon, upplystes av fotogenlampor

och var inredd med rum för 6—8 personer. Vår bostad utgjordes av två små rum på nedra botten, och här fick familjen, som 1880 hade fem barn, tränga ihop sig, samtidigt som far hade sitt kontor i ena rummet. De sinnessjuka måste placeras bland de övriga, tills far efter åtskilliga år fick inreda ett par rum i andra gårdsbyggnader för deras räkning. Och ändå fanns det åtskilliga, som måste betecknas som våldsamma. Till gården hörde ett jordbruk, som vid starten låg i lägervall och som skulle skötas av gårdens arbetskrafter. Djurbesättningen utgjordes av 2—3 hästar, ett 20-tal kor och ett 40-tal svin. En del av jorden stod på grund av sitt läge vid den stora älven tidtals under vatten, varför far byggde vallar, dikade och pumpade ut vattnet med en vinddriven pump, tillverkad på gården. För att få skydd mot den hårda nordanvinden planterades barr- och lövträd mot älven.

Ja, sådana voro de yttre betingelserna vid mitt barndomshem. Och nu till det inre livet. Tidigt fick vi deltaga i arbetslivet såväl inom- som utomhus och ta ansvar för både oss själva och andra. Och aldrig kunde det falla oss in att sätta oss på våra höga hästar gentemot gamla och unga, som omgav oss. Nej, där härskade jämlikhetens och fördragsamhetens ande i fullaste mått. Redan under skoltiden fick vi börja så smått. Far förde en omfattande bokföring — dubbla italienska —, och vid denna fick vi göra våra första lärospån av denna art. Kassaavslutning och revision skedde varje månad, och vid det årliga bokslutet skulle allt stämma på öret. Vi kunde ibland få hålla på i dagar och veckor för att hitta en förlupen 10-öring. Blev det så bråttom utomhus, så var det för oss pojkar att rycka ut till gödsel- eller vedkörning, sådd och skörd. Veden hämtades vintertid från den närmaste kronoparken, och det var ett friskt liv. Från höslåttern minns jag hur jag i sjuttonårsåldern skulle försöka hålla jämna steg med en 70-åring, som hade de rätta takterna vid lien, men bet

gick jag. Och så var det mjölkkörning till sta'n och kvarn- och sågskjutsar samt hämtning av understödstagare m. m. Som 14-åring gick min dagsavlöning till hela 25 öre för att så småningom stiga till 50 och 75 öre. Drängen hade 1 kr. om dagen, men jungfrurna fick länge nöja sig med 10 kr. i månaden. De arbetsföra understödstagarna fick flitpengar. Jag nämnde tidigare arbetsterapi, och den tillämpades på alla, som kunde göra nytta för sig, men aldrig i form av kommandering. Där fanns snickare och smed, skomakare och skräddare, målare och kammakare. Man redde drev och spritade fjäder åt stadsborna. Kvinnorna hjälpte till med tvätt, bak och slakt, sömnad och sjukvård, allt efter vars och ens förutsättningar. En av männen hade full sysselsättning med vatten- och gödselkörning. Dricksvattnet hämtades i en tunna från staden, annat vatten från älven. Vid stadens s. k. stiftelser sköttes renhållningen av gårdens folk liksom den varje vecka återkommande sopningen av torget och de gator, som begränsade stadens planteringar, d. v. s. endast den halva, som låg därintill. Och här fick vi också hjälpa till, bl. a. för att lära oss att ej skämmas för något slag av ärligt arbete.

Allt mjukt bröd bakades hemma i bagarstugan 2 à 3 gånger i veckan och utfördes av jungfrurna samt någon av de kvinnliga understödstagarna. Brödet hade formen av rågsiktskakor. Brödet liksom all annan mat var lika för alla. Enda undantaget var vid jul, då mor bakade lite småbröd o. d., samt vid slakten, då det kunde vankas lite extra. Detta hindrade inte att de infagna t r o d d e, att allt, som avvek från det vanliga, var avsett för föreståndarefamiljen. Jag minns särskilt en sådan episod: Mor hade kokat lite sylt, och detta hade upptäckts av en skara getingar, som bokstavligen lade sig i saken. När mor skummade syltgrytan, följde förstås getingarna med och hamnade tills vidare i en burk i köket. Där upptäcktes den av en nyfiken kvinna, som tog det för något extra gott och

satte i sig det hela. Men döm om hennes känslor, när hon upplystes om misstaget!

Anstaltens tvätt försiggick i tvättstugan i ett av uthusen. Som älvvattnet inte lämpade sig vid sköljningen, kördes tvätten jämte tvätterskor in till staden till den s. k. sköljflotten i hamnen, där även stadsbornas tvätt fick sin sista behandling.

Vår och höst var det storslakt på kor och svin. Resultatet hamnade i stora saltkar, sedan en del undantagits i färskt tillstånd. Det säger sig själv, att särskilt det salta köttet näppe-ligen skulle senterats av vår tids människor, men man hade inte så stora fordringar då för tiden.

Mathållningen var också efter tidens sed enkel och enformig. Till frukost serverades alla dagar välling av skummjolk samt sill och bröd. Middagen på söndagarna utgjordes av färsk soppa. De övriga dagarna växlade man mellan salt soppa, ärter och fläsk, kål med kött eller fläsk samt sill och potatis. Dessutom fick man mjukt eller hårt rågbröd. Aftonvard fick endast de, som arbetade utomhus, och den utgjordes av smörgås och mjölk, ost och spickeskinka. Kvällsmaten var stående rågmjölsgröt och mjölk samt bröd. När sillen gick till, köpte far ibland färsk sådan samt brisling, som saltades ned. Man bedrev en rätt betydande odling av vitkål. En del av denna hackades och packades i tunnor till s. k. surkål. Som ett exempel på priserna omkring sekelskiftet kan nämnas, att kostnaden för mathållningen höll sig i 25—30 öre per dag och person.

En sommardag utspelades i det stora köket en drastisk episod. Fattiggården hade ofta besök av luffare, vilka, om de uppträdde hyfsat, alltid kunde påräkna ett mål mat och logi i en lada. Den dag, som här avses, kom ett lag på fyra stycken och pockade på mat, ja, satte sig vid matbordet utan vidare. Kokerskan, som var ett resolut kvinnfolk, blev arg, tog en efter en i kragen och langade ut dem i den vinkelbyggda för-

stugan. Gårdens drängar, som var på ingång, fattade genast situationen och befordrade dem så småningom ut på gården. När de så kom på fötter, hördes en av dem utbrista: "Där var det en dj-a ordning!"

Jordbruket på gården, som omfattade omkring 40 tunnland öppen jord, sköttes av en à två drängar jämte arbetsföra bland de intagna. Arbetsdagen ringdes in kl. 7 med en vällingklocka och ut kl. 7 på kvällen med en middagsrast på en timme och en rast för aftonvard. Under den brådeste tiden fick man lära sig att röra på armar och ben utan att någon kommenderade, ty det föll ingen in att maska med arbetet, som gick med lust och glädje i bästa kamratskap. När skörden var klar, tog man itu med tröskningen. Tröskverket drogs med en s. k. vandring, där dragkraften var två hästar, som kördes runt omkring vandrigen. En man matade in säden i tröskverket, och sedan fordrades 3 à 4 för framforsling av säden och bortforsling av halmen. Säden kördes så småningom till kvarnen för att malas till mjöl. På vedbacken var alltid några gubbar i farten med sågning och huggning av ved. Till vinterns arbeten hörde hemkörning av ved från kronoparken. Där skulle veden, mest s. k. långved, först köras från hugget ut till någon av vägarna. När man så körde hem, tog man fullt lass. När man skulle ned för det s. k. klevet, som ledde ned från berget, måste man bromsa med kättingar kring slädmedarna. Även timmer köpte man från kronoparken. Detta forslades så till sågen för att förädlas till plank och bräder. Under min uppväxttid utökades gårdens byggnader betydligt. Så tillkom en större uthuslänga med snickarebod, stall m. m., en källare, ett svinhus av sten i stället för det gamla trähuset och en statarbyggnad. I det gamla svinhuset hade vi som pojkar bedrivit en lönande jakt på stora feta råttor, en jakt som skedde med råttfällor av olika typer, med salongsgevär, ja, t. o. m. med blotta händerna. Men så betalades också en råttsvans med hela 5 öre.

Kostnaderna för dessa byggen måste ha blivit ganska ringa, ty arbetet utfördes av gårdens folk. Här hade bl. a. gamle Lilja sin chans. Han var en s. k. aleknopp, d. v. s. byggnads-snickare från Ale härad, och en härdad en. Det berättades, att L. vid ett bygge, där man hunnit upp till rumshöjd, slog vad om en liter brännvin för den, som först hann ned till marken. Kamraterna skyndade till stegarna, men L. tog helt resolut ett språng från ställningen och vann vadet. Och ändå måste han vid tillfället varit bortåt 60 år och därtill halt.

På tal om arbeten fanns där en smed, som tidvis på grund av tungsinne lade undan allt arbete men som andra tider utvecklade både energi och skicklighet. På grund av hans sjukdom måste far kunna konsten att lirka sig fram, och denna konst måste odlas beträffande de flesta understödsgarna, ty de hade ofta de mest underliga idéer. Så t. ex. jungfru Lampa, som ej kunde förmås att ta på sig ett nytt klädesplagg. Därför måste mor för det första välja ett plagg, som såg ut att vara begagnat, och sedan hitta på någon passande historia för att få henne att ta emot detsamma. Skomakarn och kammakarn utövade sin yrken på rummet nr 7, som dessutom härbärgerade fyra andra gubbar. Om skomakarn minns jag en historia: På fattiggården fanns bl. a. en mormon, vilken som proselyt försökte värva L:s äkta hälft. När detta kom till mannens kännedom, tog han uppgörelsen med rivalen i egna händer, i det han gav mormonen ett par rejäla örfilar, åtföljda av ett klart påpekande, att han för sin egen välfärds skull borde sluta upp med omvändelsepropagandan. Och det hjälpte.

Kammakaren D. tillverkade inte bara kammar utan dessutom en mängd andra saker av horn och ben, såsom skohorn, korv-horn, skedar m. m., vilka han sålde på lördagarna på stadens torg. När han så kom hem, redovisade han för affärerna, varvid han fick behålla en viss procent. Ibland gick affären bra, ibland var marknaden, som D. uttryckte sig, "flau".

Från rummet nr 7 har jag ett hemskt minne. Där bodde bl. a. en bergsprängare L., som just inte hörde till de lätt-skötta. Vid det tillfälle, som här avses, hade något gått honom emot, varför han beslöt att ta en gruvlig hämnd. Han satte sig nämligen i sin säng med en dynamitpatron i munnen, utan att kamraterna i rummet märkte något av det hela. Resultatet blev naturligtvis fruktansvärt: När vi kom upp på rummet, satt L. där utan huvud.

Så primitiva som möjligheterna till en god sjukvård voro, då fattiggården kom till, är det givet, att svårigheterna skulle bli mycket stora att ordna denna sida av vården, framför allt på grund av klienteletts olikartade beskaffenhet. För kvinnorna avdelades tvenne sjukrum i bottenvåningen. Märkvärdigt nog behövdes ingen sådan anordning för männen, som också voro i minoritet, eftersom endast fyra rum avdelats för dem mot sex på kvinno sidan. Härtill kom två mindre vindsrum, där man försökte placera gifta par, då sådana funnos. Allra värst blev det att ordna vården av de sinnessjuka. Att börja med måste de placeras bland de övriga vårdtagarna, men detta gick ej så länge. Far lät då inreda en gammal stuga med fem celler av plank för de oroligaste och för sådana som smutsade ned. Någon sköterska fanns ej under de första 10 åren, utan vården sköttes av mor med hjälp av någon duktig kvinna bland de intagna. Efter några år växte antalet av denna sjukkategori, och därför inreddes en ny avdelning i ett av uthusen, och därtill fick man en särskild sköterska, som avlönades med hela 200 kr. per år. Givetvis hade man också tillgång till läkare, i ett att stadsläkaren kom ut vissa dagar samt då något särskilt svårt fall inträffat. Från den tid, då de sinnessjuka måste vårdas bland de övriga, har jag en lustig episod. Bland de sjuka var en man, som trodde sig vara Karl XV och som också av de flesta behandlades med tillbörlig vördnad, och våldsamt i egentlig mening var

han ej. En dag kom fattigvårdsstyrelsens ordförande, en överstelöjtnant, på besök. Vid den rond, som han gjorde i sällskap med far, kom man även till H. M:t. Denne tyckte tydligen inte om krigarens uppträdande, varför han drog sitt träsärd och röt: "Vet du inte vem du talar till och varför gör du inte halt och front?" Ordföranden drog sig förskräckt bakom far och sade: "Kom, herrn, så går vi!" Bland de våldsamaste var en trädgårdsmästare J., som tillhörde den periodiska typen. Under sina lugna perioder var han den mest stillsamma och arbetsvilliga människa, som kan tänkas. När han kände, att en orosperiod var i antågande, bad han far att låsa in honom, och sedan kunde han rasa i ett par veckor.

Gamla Mina var ofta tvär och besvärlig, men man kunde lindra henne om fingret genom att berömma hennes långa kol-svarta hår och vackra händer. "Säger du det", sa' hon, och hela ansiktet sken upp.

Den tidens sätt att se på sinnessjukdomens problem avspeglades tydligen, när tanklösa stadsbor kom ut och bad "att få se på dom galna", vilket uppväckte vår odelade harm.

Allt emellan gällde att ta hand om ett eller flera barn, som följde sina mödrar till anstalten. Det var i regel sådana, som i kyrkoböckerna infördes under den på den tiden vanliga beteckningen: Fadern okänd. Åt barnen måste då skaffas fosterhem, och detta kom också att vila på far. De flesta placerades på södra Dalsland, fars födelsebygd, och de var alltför föremål för föreståndareparets intresse och omsorg. Många äro de, som vid vuxen ålder betygat, att de i far och mor sett sina verkliga föräldrar. En del av barnen fick dock stanna på fattiggården kortare eller längre tid, ty barnhem voro på den tiden sällsynta. Dessa blevo våra lek- och skolkamrater, och det föll oss aldrig in att behandla dem på annat sätt, även om åtskilliga av dem måste betecknas som problembarn.

I slutet av 80-talet råkade far i stora svårigheter, när det gällde att skaffa tillfällig plats åt en mängd stackare, som enligt då gällande stränga bestämmelser utvisades från Norge, även om de vistats där i många år. Om denna utvisning skedde över Dalsland, förpassades de utan vidare till residensstaden. Som de ej kunde placeras på länsfängelset, åkte de ut till fattiggården, där man genom förhör fick söka utröna deras hemortskommun, vilken fick stå för deras omhändertagande. Den var i många fall svår att fastställa, särskilt om vederbörande hade bakom sig en lång norgevistelse. Vid den tid, som ovan nämnts, blev antalet av denna kategori så stort, att allvarlig platsbrist uppstod. Far uppsökte då landshövdingen och delgav honom sina bekymmer. Som den praktiske man han var, funderade han ett slag och sa' sen: "Låt dem rymma, men säg inte att jag har gett detta råd." Hur kunde nu detta innebära någon lösning? Jo, när de förr eller senare infångades, var det vederbörande kronolänsmans plikt att utföra utredningen om hemortsrätt.

Här är några typer ur det skiftande klientelet. Till den kverulanta typen hörde förre bokhållaren J. Fastän far på alla sätt försökte göra, vad han kunde för J., blev denne aldrig nöjd. Inte hjälpte det, att han placerades i ett av smårummen, och när far försökte använda honom vid bokföringen, ställde J. till med så mycket förtret och trassel, att han snart måste avkopplas. Han kunde aldrig förlika sig med att från bokhållarebefattning ha hamnat på en fattiggård.

En oförargligare typ var gamle Olle. Dåliga ben hade han och ett utseende, som var allt utom tilldragande. Icke förty hade han en viss framgång hos det motsatta könet. En julafton blev det, sedan de fått några supar, ett envig mellan Olle och rivalen Lars, som hade ett försprång, vad kroppskrafter beträffar. När far på grund av oväsendet kom upp på

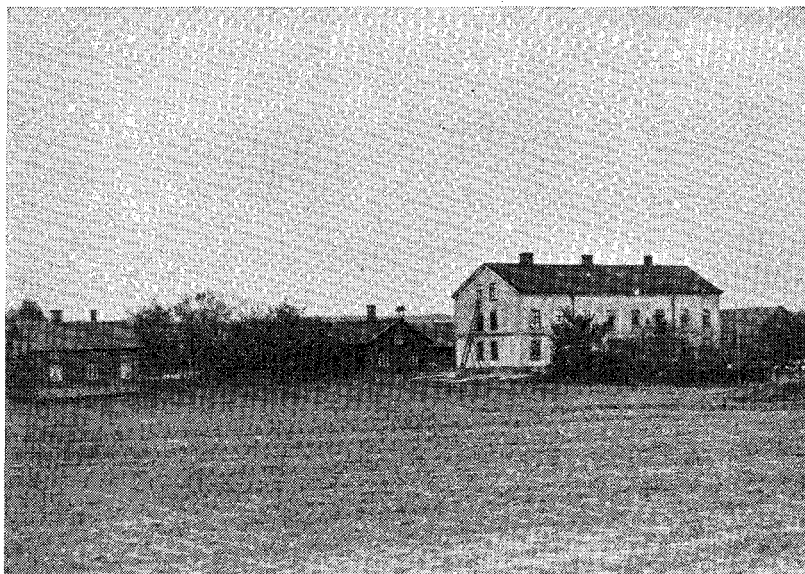
deras rum och uppmanade Olle att stiga upp från golvet, där de låg, svarade han: "Ja ä inte kar te, herrn, ja ä inte kar te." Lars höll honom nämligen med sina kraftiga armar som i ett skruvstäd. Men i kampen om det efterträdde föremålet avgick Olle till slut med segern.

Ett tragiskt livsöde hade Elisabet L. Född av välsituerade föräldrar, som gett henne en god uppfostran, råkade hon i händerna på en samvetslös förförare, som drog ned henne, så att hon till slut med sina två utomäktenskapliga barn hamnade på fattiggården. Jag minns, att hon hade en driven handstil, varför far i bokföringen fick användning för henne en tid. På fattiggården blev hon bekant med en snäll och beskedlig skomakare. Det blev giftermål av, och paret flyttade till staden, där hon bidrog till familjens uppehälle med renskrivning. Fast hon strävade redligen, kunde hon aldrig förlika sig med sitt hårda öde.

En helt annan typ var den robusta Sara, som kom ditut i sällskap med sina fyra barn, alla med olika fäder. Hennes stor kroppskrafter fick man användning för i ladugården och i tvätten. Barnen utackorderades, som det då hette, i fosterhem. Fastän de sålunda ej hade något prima påbrå, artade de sig bra och skapade sig så småningom egna goda hem, vilket kan anföras som bevis för att arvsanlagen inte betyder allt för danande av goda människor. Som ett bevis för det goda förhållandet mellan föreståndarparet och deras skyddslingar kan nämnas, att dessa barn ofta hälsade på därute på fattiggården. Ja, t. o. m. efter fars och mors bortgång har det hänt, att en av mina systrar fått påhälsning både av dem och andra av samma kategori.

Bland de barn, som omhändertogs, må antecknas ett fall. En kvinna, som först setat på spinnhus, kom sedan till länsfängelse för någon förseelse. Där födde hon en gosse, som omhändertogs av fattigvården. Efter placering i olika foster-

hem hamnade han hos en fiskare några mil från staden. Denne gosse stod upptagen i kyrkoboken över obefintliga, ty han hade ej blivit kyrkoskriven och döpt. Vid 12 års ålder kom han till fattiggården, då fosterhemmet ej fyllde måttet. Trots den fattigdom, i vilken han levat i fiskarehemmet, läng-

DEN GAMLA FATTIGGÅRDEN PÅ HOLMÄNGEN.

tade han tillbaka dit och rymde flera gånger. Han fick nu gå i skola, konfirmerades och fick så småningom plats i ett lantbrukarhem i grannsocknen.

Den andliga vården sköttes av stadens präster. Oftast var det kyrkoherden som officierade. Med den högkyrkliga läggning, som denne prästman hade, tillät han inte de frireligiösa i staden att göra intrång på hans ämbetsområde. Dessa gudstjänster voro just ej populära bland föremålen för den andliga omsorgen. Man accepterade dem som ett slags omväxling eller som något oundvikligt.

Den som tilläventyrs föreställer sig, att vi ungdomar ej hade några större möjligheter till nöjen och förströelser, misstar sig grundligt. Tvärtom torde få ungdomar haft våra chanser. Genomgående principer var dels att arbetet skulle gå före nöjena, dels att vi skulle roa oss själva och under ansvar, både vad uppslag och genomförande beträffar. Ja, dessa våra nöjen blev snart så kända i staden, att ungdomar därifrån sökte sig ut till oss, och sålunda bildades ett ungdomslag, som höll samman ett tiotal år. Under sommaren gjorde vi utfärder på älven och Vänern och till lands i höskrindor. Vintertid gick vi på skridskor och åkte kälke, och vi pojkar provade även skridskosegling. På kvällarna måste vi givetvis hålla oss inomhus, och då utfylldes tiden med lekar, sång och dans samt hemmagjord teater. Då höll vi oftast till i matsalen och någon gång på ett spannmålsloft. Våra nöjen syntes på intet sätt väcka ond blod hos gårdens egentliga invånare. Tvärtom glädde de sig med oss. Under barnaåren hade påsken sitt särskilda behag, ty då måste vi ordna så att vi fick den största påskelden i grannskapet. Fördenskull samlade vi allt upptänkligt material: vass, gammal halm, ris och tjärtunnor. Givetvis skulle midsommaren ha sin majstång med dans. Och så gick tiden med omväxling mellan arbete och nöjen, och snart stod vi en efter en färdiga att gå ut i livet. Därvid uppstod en egendomlig situation. Sedan vi fyllt sexton år fick vi inte ens mot betalning för maten vistas i hemmet mer under några korta ferieveckor. Detta tyckte vi var onödigt hårt av fattigvårdsstyrelsen, och anledningen är svår att förstå, men sådan var tiden. Kvar står dock till sist minnet av en, så underligt det kan förefalla, ljus och lycklig barnoms- och ungdomstid.

HJALMAR PEHRSSON.

**Carl Gustaf Sandberg
och Anders Larsson Krok,**

**två Vänersborgsmålare från 1700-talet, som
tillhörde Göteborgs Stads Konst- och Målargille.**

Tendensen att förknippa skråna och skråorganisationen med medeltiden äger naturligtvis sin riktighet. Det är bara det, att man då så lätt förbiser, att åtminstone i Sverige skrånas största blomstringstid faller långt efter medeltidens slut, nämligen framförallt under 1700-talet.

Skråna eller, som de också kallades, ämbetena eller gillena hade under gången tid mycket skiftande utseende och uppgifter. Tanken bakom organisationen var ju den, att varje yrkesgren skulle ha sitt eget skrå eller gille, helst i varje stad. Naturligtvis gick detta aldrig att realisera. De små städerna hade inte marknad för alla dessa ämbeten, men regeln blev då, att de mästare, som tillhörde en viss yrkeskategori, sorterade under någon närbelägen stads gilles jurisdiktion. Fanns icke något skrå i närheten, anslöt man sig till gillet i Stockholm. Allt detta är välkända ting, men de ha här inledningsvis framdragits för att förklara några speciella problem nedan.

År 1702 bildades i Göteborg ett nytt skrå. Det var några mästare inom målaryrket, som bröto sig ur Stockholmsämbetet och konstituerade "Götheborgs Stads Konst- och Målare Gille". Titeln låter oss ana, att detta ämbete hade ambitioner. Det var inte bara frågan om hantverksmässig målning. Man

syftade helt enkelt till att bliva ett slags institution för målar-konst, en akademi. Initiativtagarna voro åldermannen Eric Ericsson Griis, tysken Christian von Schönfeldt, sedermera välkänd kyrkomålare, mästare Jonas Grope och ytterligare tvenne mindre betydande mästare. Skrået hade från starten stora svårigheter att kämpa emot. Det var ju krigstid och nöd-tid, och dessutom fanns i Göteborg endast en relativt begrän-sad kundkrets, åtminstone vad det gällde profanmåleriet. Skråets ledare voro emellertid driftiga män, och snart nog hade man fått kontakt med en alldeles speciell marknad, nämligen med sockenstämmorna. Dessa hade sedan en tid tillbaka (ge-nom prästerskapets privilegier 1650) fått beviljande och be-slutande myndighet. Kyrkorna hade efter detta oftast samlat fonder, som man använde, först till iståndsättande av kyrkor-na, sedan till deras utsmyckande. Särskilt i Västsverige fick detta utsmyckande en alldeles egen karaktär. När kyrkorna voro reparerade och försedda med nya altartavlor, predik-stolar o. s. v., fanns i denna del av landet ytterligare en upp-gift att utföra. De flesta kyrkor i Västsverige hade sedan gammalt haft trätak, antingen välvt eller platt. Dessa inner-tak "formligen ropade" på någon slags dekor. Så kom det sig, att sockenstämmorna med prästen — pastor loci — i spet-sen sökte kontakt med mästare i Göteborgs målarskrå och vice versa. Genom dessa stämmor fick målarna uppgiften att inte bara förse kyrkorna med altartavlor m. m. utan även att dekorera de stora innertaken. Efter slaget vid Poltava 1709 och efter de svåra pest- och hungeråren 1710—1711 låg visserligen detta måleri en tid nästan helt nere. Men med frihetstiden sköt kyrkomåleriet i Västsverige ny fart och sedan accelererade det alltmera. När en kyrka blivit målad, skulle exemplet föl-jas av grannkyrkorna. Det var framför allt fråga om bildut-smyckning med motiv från bibeln och om ornament. Den ökade efterfrågan gav möjligheter för en ständigt växande

[illegible]

liggande städer, flyttade de ut. Göteborgsämhetets jurisdiktion växte och växte, och till sist fanns målaremästare anslutna till detta skrå, inte bara i Västsverige utan ända ned i Skåne och

österut till Nyköping och norrut till Västerås, Filipstad och Karlstad (se fig. 1). Under loppet av cirka 100 år försågo dessa målare över 500 kyrkor med dekorativa och figurala utsmyckningar, förutom all profan målarverksamhet. Man kan med fog lägga märke till denna nästan makalösa konstnärliga kyrkliga aktivitet.

Mot slutet av 1700-talet avtog av många orsaker detta måleri. Så kommo t. ex. nya riktningar inom konsten, som knappast förstodo eller gillade polykroma kyrkointeriörer, och inom teologien arbetade neologien i samma riktning. En tid inpå 1800-talet var detta sätt att dekorera kyrkorna helt övergivet. Då stod också den Göteborgska "skråakademien" inför sin upplösning. Strax efteråt var för övrigt hela skråorganisationen ett avslutat kapitel. Men nog har Göteborgs målargille skrivit ett märkligt blad i den väst-svenska kulturens historia.

*

Även Vänersborg hade mästare, som sorterade under Göteborgs målarskrå, nämligen Carl Gustaf Sandberg och Anders Larsson Krok. Tyvärr vet man ganska litet om dessa målare. Sandberg har framför allt blivit känd såsom mästaren till Åsbräcka kyrkas uppseendeväckande målningar.

År 1746 hade Åsbräcka sockenstämma beslutat att låta förse sin idylliska kyrka med invändiga målningar. Man hade satt sig i förbindelse med en lämplig målare. Det var Borås-mästaren Ditlof Ross, samme man som försett ett tort antal kringliggande kyrkor med sådan målningar. Kontrakt hade slutits, och för att vara riktigt säker hade man låtit utbetala 50 daler silvermynt i förskott till mäster Ross. Inte nog med detta: man hade börjat förbereda målningarna, tagit ned en del inventarier och uppsatt ställningarna. Men månad efter månad gick, och ingen målare syntes till. Månaderna blevo

år. Ställningarna började ruttna och falla ner, men mästare Ross lyste fortfarande med sin frånvaro. Då tröttnade sockenstämman på att vänta. Man bröt kontraktet, och småningom började man se sig om efter någon annan lämplig målare.

När nu Åsbräckaborna sökte en annan mästare hade de en sådan mycket närmare än i Göteborg eller Borås, nämligen i

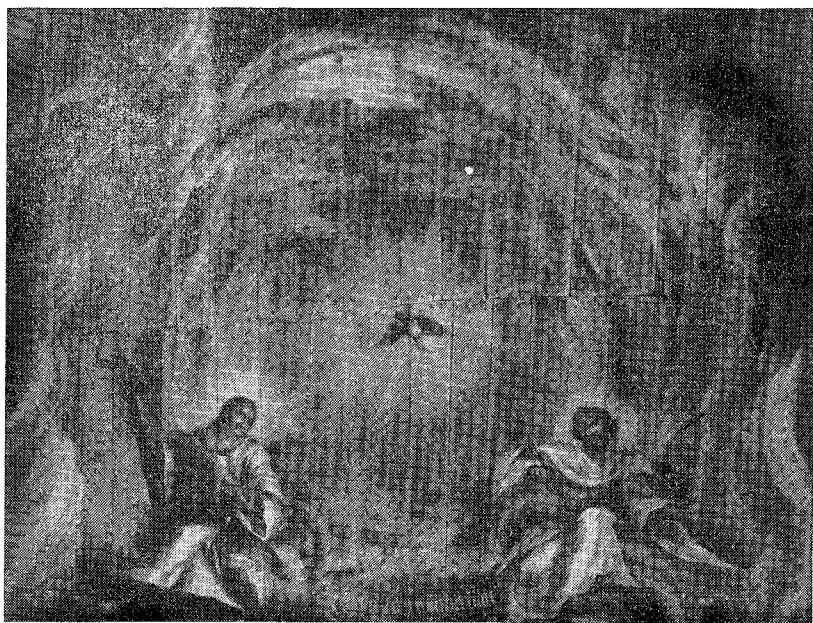

Fig. 2.

Målning i Åsbräcka kyrka, av C. G. Sandberg.

Vänersborg. Så kom det sig att Vänersborgsmästaren Carl Gustaf Sandberg år 1761 kom att utföra de invändiga målningarna i Åsbräcka kyrka. Han målade där på det tunnvalvda trätakets i skimrande djupa färger treenigheten, himmelen och helvetet samt på läktarbröstet en allegori över den kristliga kärleken (fig. 2).

Alla som ser dessa målningar äro nog eniga om att det var en stor lycka, att utvecklingen blev den antydda. Ditlof Ross hade vid denna tid lagt sig till med ett schablonaktigt enkelt och tämligen okonstnärligt sätt att måla, som framgår av många exempel. Sandberg hade veterligen aldrig tidigare gjort någon kyrkomålning. Detta tvingade honom till att arbeta och nyskapa. Man är också allmänt ense om att dessa Åsbräcka målningar äro bland de mest uttrycksfulla dekorationer, som överhuvud taget finnas från denna tid i denna del av Sverige. Forskare ha till och med talat om Sandbergs clairobkskyr eller ljusdunkel i Åsbräcka.

Det kan med fog anses som något av en tragedi, att denne målare, som uppenbarligen hade sådana förutsättningar för dekorativt kyrkomåleri, ej fortsatte på den i Åsbräcka inslagna banan. Vad detta berodde på, veta vi ej. Kanske intresserade han sig mer för andra uppgifter. Över huvud taget är C. G. Sandberg en mycket litet känd personlighet. Det kan vara av intresse att försöka få fram några data om honom.

Carl Gustaf Sandberg föddes enligt bördsbrevet den 22 februari 1729. Enligt samma källa var hans fader militär och bosatt i Skövde. Han hette Gustaf Sandberg och var "fendrich". Modern hette som flicka Magdalena Geting. När pojken vuxit upp, kom han i målarlära hos Mäster Johan Risberg i Skövde. Denne tillhörde också det Göteborgska målarskrået och hade blivit mästare år 1744. Han var specialist bl. a. på kyrkomålningar men målade även profant. Det var 1748, som den 19-årige ynglingen inskrevs som lärgosse i det göteborgska ämbetet. Lärotiden var enligt tidens sed en hård skola, rik på provningar. Efter fyra år, 1751, förmäler ett protokoll av den 6 november, att mäster Risbergs lärgosse C. G. Sandberg "nu sine lärårhr redel:n utstått". Sedan han betalt respektive avgifter, blev han således denna dag "för en ärlig gesäll erkänd". Till gesällens utbildning hörde som bekant

vandringarna. Så kom det sig, att Carl Gustaf Sandberg en tid framåt var på vandringar. Så småningom hamnade han på ett eller annat sätt i staden Vänersborg, och då kände han sig mogen för att taga det avgörande steget och söka bli mästare. Den 4 oktober 1756 infann han sig i skrået i Göteborg. Därvid uppvisade han ett tillståndsbevis av magistraten i Vänersborg "at der i staden sig nedsätta och Målarehandt-werket idka, sedan han på Behörigt sätt fullgjort hwad lagen i thy (fall) föreskrifwer". Han betalade resp. avgifter och anhöll om att få genomgå prov för mästarvärdigheten, och ämbetet förklarade "för skäligt sådant bewilja". Man förelade honom således en uppgift. I allmänhet brukade gesällerna få måla något bibliskt motiv, t. ex. den följande söndagens text, men Sandberg fick inte det, utan han "förelades. . . til Mästerstycke att afmåla 22:dre stycket utaf Qvinti Horatii Flacci Emblematis, med inscription: Dicipiūnæ Animus attentus". Måtten skulle vara "Sex quarter högt och Fem quarter bredt".

Efter ca tre veckor var Carl Gustaf Sandberg färdig för slutprovet. Det var den 25 oktober 1756, som det företogs tillgranskning. Skådemästarna, d. v. s. censorerna, voro redan utsedda. Det var skråets tvenne bisittare Lars Holm och Christian Drabb, men dessutom deltog även åldermannen Mäster Johan Ross — en broder till ovannämnde Ditlof Ross — samt dennes son Johan Ross junior och dertill "EmbetsRåd-mannen" Herr Johan Mellenberg. Det lär knappast varit någon risk, att Sandberg skulle hava blivit underkänd i sitt prov, ty det heter i protokollet, att "det befants wara wäl och swarsgodt giordt"; "Ty blef det och gilladt samt Sandberg för en ärlig Mästare erkänd och förklarad".

Carl Gustaf Sandbergs vidare öden äro till största delen höljda i dunkel. Han nämndes då och då i protokollen. Han har, tycks det, haft relativt många uppdrag i Vänersborg. Han brukade hålla sig med en lärgosse eller en gesäll åt

gången, men långa tider har han icke någon. Någon gång är han i Göteborg, då oftast för att komma i kontakt med någon gesäll, som han kan få till hjälp. Hans affärer tycks hava varit i ordning. En och annan gång finner man, att han haft skuld till skrået, men mycket snart betalade han sådana skulder.

Man har det intrycket av Carl Gustaf Sandberg, att han varit en lugn och harmonisk människa. Han var gift men hade veterligt inga barn. Han blev ganska gammal och levde in på 1800-talet. I Vänersborgs Död- och Begravningsbok finns för den 26 april 1805 följande anteckning bland de avlidna: Sandberg 70 målare i Staden änkl. ålderdom". Det kanske slutligen kan vara värt att framhålla, att uppgiften om hans ålder icke är riktig. Enligt bördsbrevets uppgift måste Carl Gustaf Sandberg varit 76 år vid sin död.

*

Om Anders Larsson Krok veta vi ej heller så mycket. Hans bördsbrev finns liksom Sandbergs bevarat bland skråhandlingarna i Göteborg, och enligt detta synes han varit född den 16 juni 1730. Hans fader var pastor och kaplan i Gunnarsnäs socken i Dalsland och hette Lars Krok; hans moders flicknamn var Helena Söderberg. Båda voro emellertid döda, då Anders Larsson Krok den 19 juli 1740 sökte sitt inträde i Göteborgs Målarämbete såsom lärgosse till den kände målaren Lars Hasselbom.

Hasselbom hade blivit mästare år 1735 och var sedan detta år bosatt i Åmål, men 1741 flyttade han till Lidköping och tog då givetvis med sig sin lärgosse Krok. Så gingo dennes läroår, som i regel brukade vara 4, 5 till 6 år. Därefter blev Anders Krok gesäll, och han har säkerligen som Sandberg varit på gesällvandringar. Det dröjer nämligen flera år innan vi åter-

finna honom. År 1749 sökte han mästarvärdighet och beviljades denna "til professionens idkande i Wennersborg", som det heter. Därefter hade han sin huvudsakliga verksamhet förlagd till denna stad. Men även han fick emellanåt dekorativa och figurala uppdrag i kyrkor. 1758 anlätades han således av Högsäters sockenstämman i Dalsland för att måla kyrkan. I kyrkoräkenskaperna 28 mars och 16 okt. 1758 heter det: "Målaremästar Krok bekommit förskot til färgers inköpande 100:—" resp. "och målare Krok för kyrkans målning 130:— och 4:— för resepenningar". Dessa målningar äro försvunna med den gamla kyrkans rivning 1909, men i Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm finnes en handling, som omtalar, att taket varit indelat med akantusslingor, att det längs takets sidor varit figurfält med ornament och att ett av motiven var uppståndelsen. Detta är ju alltför knapphändiga upplysningar för att vi skola kunna bilda oss någon uppfattning om Krok såsom konstnär.

Emellertid finns det dessbättre även en kyrkomålning av Kroks hand bevarad till våra dagar. Det är i Gunnarsnäs kyrka, i vilken hans fader ju varit präst (fig. 3). Enligt uppgift (av konservatorn) skall denna ha blivit målad år 1780 av Anders Krok. Målningarna framtogs år 1946 av konservator Olle Hellström. En lång tid hade ju gått sedan Krok målat Högsäter. Målningarna i Gunnarsnäs, som visa längs takkan-ten 11 fält med växter och träd, omgivna av ornament, och en mittmedaljong med Jehovabtecknet, omgivet av änglahuvuden, äro förhållandevis spröda, och det dekorativa draget dominerar över det figurala. De äro till skillnad från Åsbräckas oljemålningar utförda i limfärg med klara blå, röda och gula nyanser mot helvit botten. Någon datering eller signatur i själva taket finns icke. På det hela taget märker man i Gunnarsnäs, att även om dessa målningar ha stort dekorativt

värde, man passerat kulmen i fråga om detta kyrkomåleri ur konstnärlig synpunkt.

Det är dock intressant att observera, att målningarna säkerligen gjort intryck i trakten. Enligt uppgift skulle Krok för-

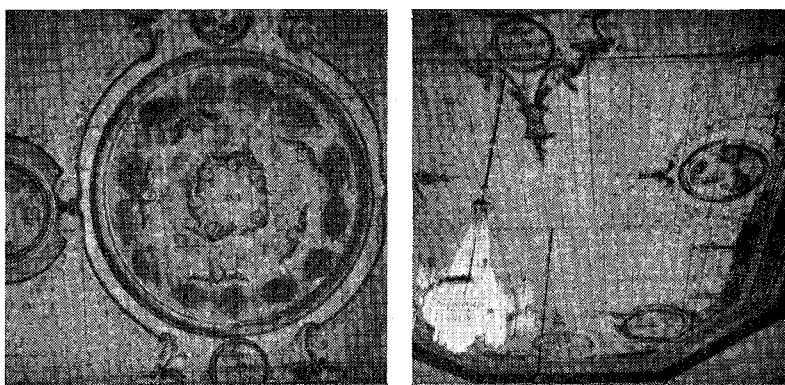

Fig. 3.

Detalj och del av takmålning i Gunnarsnäs kyrka,
av Anders Krok.

sökt att få förse den närliggande Järns kyrka med liknande utsmyckning, men detta skulle icke blivit av. I stället blev denna kyrka år 1804 försedd med direkt kopia av Gunnarsnäs kyrkomålning, utförd av en målare Erik Ekström. Då närmar man sig slutet på denna målarepok.

Detta är icke Kroks enda kyrkomålningar. Han utförde flera, bl. a. 1763 en utsmyckning av Kville kyrka i Bohuslän, där han även arbetat med liknande motiv.

När Anders Larsson Krok dog är icke exakt bekant, men man kan med skäl antaga att det var år 1792, då han uppgives vara "afgången" ur det göteborgska ämbetet, vilken term oftast brukar vara detsamma som "avliden".

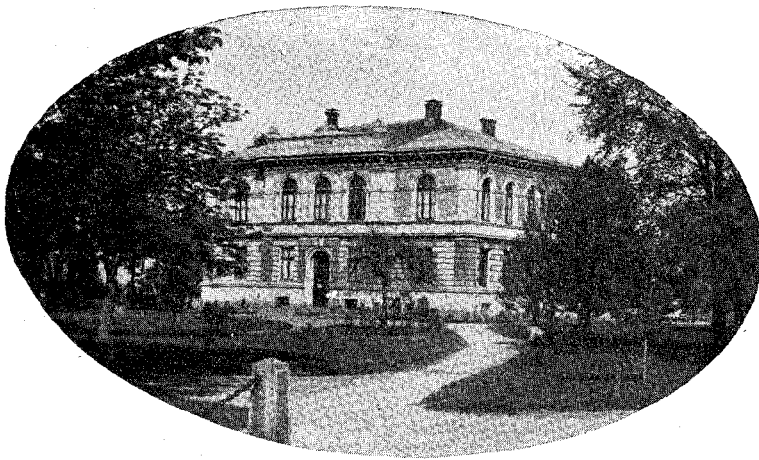
*

Såväl Sandberg som Krok hade sin huvudsakliga verksamhet i själva staden Vänersborg. Det kan tänkas, att det där finns bevarat något verk av dem under den vanliga titeln "okänd konstnär". Det är nämligen ett faktum, att dessa skråmålare oftast också voro profanmålare, t. ex. conterfejare, d. v. s. porträttkonstnärer. Man kan kanske hysa misstankar om någonting sådant åtminstone beträffande den dramatiska, ur konstnärlig synpunkt mycket originelle Carl Gustaf Sandberg, mer i varje fall än om den konventionelle Anders Larsson Krok. Hur som helst är det tvenne intressanta personligheter i vår stads kulturhistoria.

I borgmästare Bertel Hallbergs efterlämnade arkivalier synes dessa uppfattningar få bekräftelse. Där finns nämligen följande anteckningar angående en av bl. a. borgmästare Anders Ingman begärd målning i residenset år 1756, att han föreslagit till antagande till denna målning "en målaregesäll vid namn Carl Gustaf Sandberg, som skall vara färdig i professionen både med överstrykningar som undermålningar på väf till tapeter med mera, av vilka senare och dessa contrefait-målningar han så väl för herr greven som herr assessoren skall tämmeligen vackra prov uppvist". Sandberg uppgives också hava blivit antagen till sagda målnings verkställande.

I samma handlingar finnes beträffande Krok en uppgift från 1755, att han fick betalt för att måla husnumren i staden, vilket även bekräftar dennes mera hantverksmässiga verksamhet.

SVEN AXEL HALLBÄCK.

VANERSBORGS MUSEUM.

ÅRSKRÖNIKA 1952.

Så ha vi nu åter en Annandag Jul, och gillebröderna ha samlats för att åhöra diverse berättelser och idka omval och, som man får hoppas, även idka angenäm samvaro till ett stycke in på tredjedagen.

En tradition bjuder härvid, att bröderna, innan det angenäma börjar, göra en resa bakåt i tiden för att se, vad sig under året tilldragit haver. Ni ha själva valt er reseledare, så beklaga er inte, utan följ mig bara och se på omvärlden och Gillet med mina ögon.

En avgud i Moskva och hans profeter av såväl rysk som av annan nationalitet arbeta energiskt sedan många år på att breda ut ett slags freds- och lyckorike till världens alla hörn, och i Tjeckoslovakien se vi ett exempel på lyckoriket, samtidigt som vi bevittna den gamla historiska sanningen, att revolutionen äter sina egna barn.

I Amerika har den internationellt välkände Eisenhower valts till president, och vi ha bara att avvakta, vad generalen kan åstadkomma som politiker.

England sjunger åter "God save the Queen", och gamle buildoggen Churchill söker på sitt sätt bemästra inflationen och varubristen, medan Frankrike byter konseljpresidenter och det rika franska folket vägrar att hjälpa den fattiga franska staten. Där är som på de flesta andra ställen i världen en kronisk förtroendekris.

Den 13:e olympiaden har arrangerats av Finland och i viss mån av Norge, och om våra olympiapojkars resultat kan sägas, att det blev bättre, än man fruktat, men sämre, än man

hoppats. Och därmed äro vi inne på Sverige och svenska folkets öden under 1952.

Man kan fråga sig: Vad ha svenskarna skrivit och talat om, vad har man diskuterat och debatterat, vilka äro de personer eller händelser, som mer än annat fångat svenskens intressen under det gångna året? Är det riksdagsmannavalet eller den stora spionprocessen, är det bostadsbristen eller grispremierna, är det de mobergska "Utvandrarna", som blivit "Invandrarna", är det byråkraternas och översåtarnas maktfullkomlighet och undersåtarnas hjälplöshet, är det vädret och den felslagna skörden eller är det kanske rent av Konungens 70-årsdag?

Nej, gode gillebröder, hur stora och viktiga dessa händelser i sig själva än kunna vara, ha de dock ställts på plats och överskuggats av något, som i sin storslagenhet saknar varje motstycke, något, på vilket dags- och veckopressen levt högt och offrat tonvis med trycksvärta, något som via radion nått till slott och koja, som framkallat leenden och löjen, skratt och tårar, det storvulna, som kort och gott kan sammanfattas i ett enda enkelt tvåstavigt ord: Snoddas.

Och med detta förflytta vi oss raskt till Vänersborg, ity att även vår stad har hedrats med ett besök av haderiasångaren. Enligt den alltid välunderrättade ELA utbröt i samband härmed en Snoddaspsykos, som dock dess bättre kom av sig tack vare 60-åringen Oskar Carlberg, vilken, enligt vad trovärdiga personer meddelat, genom sitt hurtfriska och scenvana uppträdande "stal filmen från huvudpersonen", som man säger i Hollywood. Så om någon skall ha en staty, så — — — —. Nej, inga mer statyer nu på ett tag, det liksom bränns, när man talar om sådant här i Vänersborg. Men trots eldfaran kanske jag blir tvungen att återkomma och tala om statyer. Wedham och hans eldfasta brandkår får väl släcka.

Anna-Julias låga hus med de tre trappstenarna ett stycke ut på trottoaren och den dunkelgröna trädgården bakom det konstfulla spjälstaketet har skattat åt förgängelsen. Vänersborg är en idyll fattigare. På tomten reser sig ett pryddligt HSB-hus i gult fasadtegel med en butik just i Anna-Julias hörna. Och butiken har en trappsten ute på trottoaren, så man kanske rent av kan tala om pietet. Om nu butiken också säljer "sega gubbar", kola och äpplen, så ha ungarna på Norra Kyrkogatan fått samma fasta punkt i tillvaron, som deras far och farfar en gång hade.

På tal om nybyggnader, så manifesteras de centrala myndigheternas livskraft och tillväxt av två pampiga längor mitt emot "Nye skolen" eller Norra Folkskolan som det heter på nyvänersborgska. Den mest prominente och beryktade inhysingen i palatset torde vägförvaltningen vara, ja, vatten-domstolen och lantmäterikontoret få ursäkta. Ryktet påstår, att på gården skall ordnas parkeringsplats för på länets vägar sönderkörda bilar, som där skola uppställas i avvaktan på utbetalandet av ersättning för å nämnda vägar genom vägförvaltningens försorg åsamkade skador å fjädrar, stötdämpare, kofångare m. m., under det att ägare eller förare av bemälda fordon å länslasarettet av d:r Beckman få lever, hjärta, njure och annat innanmäte sorterat och fastsytt på rätt ställe. Det där blev något kurialt, men man blir gärna konstig själv, när man talar om myndigheter. Som alla förstå så ljuger ryktet naturligtvis; en sådan parkeringsplats kan inte åstadkommas i hela Storvänersborg, om vi så toge alla torg och idrottsplatserna i Mariero och Blåsut samt hela Grunnebo hed till hjälp. Nej, när nu vägförvaltningen fått bostadsfrågan så förstklassigt ordnad, så kunna vägtrafikanterna vara lugna. Vägarna komma att fixas i ett nafs, som man säger. Man kan ju inte gärna tänka sig någon bo i ett slott och härska över ett torp.

Vänersborg är en sjöstad, och vänersborgaren älskar sjön och älven. I stilla sommarkvällar kan man vid "Andre vågbrytarn" se Primus i sin vita lörja hala in präktiga abborrar, medan motorbåtar med fiskesinnade besättningar stäva mot Norman och Östare och Posejdon med flaggspelet i topp dunkar iväg på en månskenstur. För den mera ordnade rodden i sta'n svarar Valter Karlson, och våra seglare visa med framgång de vänersborgska färgerna vid rundningsmärken runt hela Vänern.

Men Vänersborg är inte bara en sjöstad; den har på sista tiden även blivit en hamnstad. Tack vare en ny kran och en energisk hamnfogde har staden åter blivit något att räkna med, när det gäller sjötransporter. Och det var inte en dag för tidigt. Fortsätter Thure Blom på samma sätt något kvartsekel framåt, så kan han räkna med att bli invald i VSG och därmed adlad till vänersborgare, och det är ju alltid ett mål att sträva emot.

Ett sådant adelskap förtjänar även byggnadschefen Nylén att få. Det är få människor förunnat att själva skapa sig ett bestående monument. Nylén är på väg att skapa sitt, sig själv till heder och nu levande och kommande generationer vänersborgare till glädje och vederkvickelse. Jag talar om promenadvägen utmed Dalbolandet, som nu nått till Bastungens fyr. Den är skön att vandra, vilken årstid eller vilket väder det än är, och Du är där trygg för tidens plågoris: fartdåren. En gästande gillebroder av äldre årgång, som behöver motionera bort något av julmaten, vill jag rekommendera att göra turen. Vid Djupedalen omtalar en originell vägvisare, att det är 1700 m. till Bastungen, och detta är de mest lättgångna 1700 m., som Du någonsin gått. I varje krök möter Dig en vacker och välbekant utsikt eller en plats som väcker minnen från Dina glada pojkår, och i sällskap med gamla glada minnen blir vägen aldrig lång. Och är Du en broder av yngre årgång, så

tag gärna med Din själs för tillfället mest älskade, ty för unga par torde vägen uppfylla högt ställda krav, och på så vis kan också Du, om Du sköter Dig, ha glada minnen att sällskapa med, när Du blir till åren kommen.

Detta var idyllen i vår tillvaro, men här händer också ruskiga saker. Hundar badas i Plaskdammen! Om hunden är det bästa hos människan, så kan man fråga sig: Vad gör det sämsta hos människan i Plaskdammen? Jag ryser i kapp med Axel Westerlund, bara jag tänker därpå.

På tal om djur, så skall faunan på Halleberg berikas med veronalbedövade kronhjortar. Ändamålet med kronhjortar på berget torde vara att bereda älgjägare och jaktvårdskonsulenter tillfälle att få se älgar och kronhjortar så att säga sida vid sida. Efter ett noggrant studium av skillnaden mellan arternas färg, hornkronor, huvudresning och gångart torde beklagliga och pinsamma misstag under älgjakten kunna förebyggas.

Efter denna geografiska och biologiska utvikning förflytta vi oss åter till Vänersborg. Här är bl. a. att notera, att skatten för nästa år blir oförändrat hög, att Oscar Andersson varit på middag hos Kungen på Stockholms slott som tack för senast under Eriksgatan samt att sex personer begagnat sig av sin rätt att lämna statskyrkan. Pastor Bengt Swarén svarar för, att ett gott förhållande upprätthålles med våra nordiska grannländer, enkannerligen med våra vänorter. Staden har valt sin Lucia, som under solenna och värdiga former bekrönts och beundrats. Beundra kan man dock ej det sätt, varpå läroverksungdomen börjat fira Lussebrud. Många vänersborgare ha med rätta retat sig över att behöva bli väckta klockan halv tre på natten av en skränande hop, som försökt sjunga "Sköna Maj" och "Vi gå över daggstänkta berg", under det att en missanpassad individ frenetiskt slår på en bastrumma. Jag är ej den som klankar på de unga, men man tycker, att en

blivande ljusets riddarvakt borde av målsmän och lärare meddelas elementära kunskaper om bl. a. Adventet. Advent är ingen karnevalstid. Kan rektor Lundqvist dessutom ordna med att någon håller en populärföreläsning för hans adepter om skillnaden mellan Sankta Lucia och Lussebrud, så skadar det nog inte heller. Vi här i Vänersborg ha enligt tradition alltid firat Sankta Lucia, och tänker fortsätta härmed.

Och nu till Gillet. Som vanligt är det mycket litet att tillägga till det, som styrelse- och revisionsberättelserna ha att säga. Beredningsnämnden har ej sammanträtt under året, och det är mycket bra, ty krönikören, som av misstag utsetts till arkivarie och som även är med i beredningsnämnden, har ingenting gjort under året, och får på så vis ett om också omoraliskt stöd av Sven Lind och Sten Sahlin m. fl., som heller ingenting gjort.

Gillet's förhållande till syskonen är gott. Stora syster Dött-ragillet växer och frodas och har en plats i våra hjärtan såväl som i årsskriften, och småbröderna Kokhuspojkar och Östra Haga-Sjöbergetpojkar understryka det faktum, att staden blivit så stor, att den håller sig med egna stadsdelsföreningar. Även ungdomarna äro välkomna i familjekretsen och önskas lycka och framgång.

Och nu kommer den, den sista och mest brännande frågan. Jag har här tidigare skämtat och kanske också gycklat: nu vill jag vara allvarlig, när jag går att tala om vår lille riddare av Barmhärtigheten, om S:t Martin.

Det har ryktats, att skaparen av S:t Martin skulle producera sitt konstverk i serier och att exemplar därav skulle uppställas i olika svenska städer. Om detta är sant, kan man fråga sig: Är detta rättrådigt handlat mot Vänersborgs innevånare eller mot de män av ideal och god tro — jag tänker här på Lands-hövdingen, Oscar Andersson och Gunnar Hjorth —, som förde de preliminära förhandlingarna, eller mot de hedersmän, som

staden utsåg att slutgiltigt föra frågan i hamn? Onekligen hava dessa fått ett muntligt löfte om att konstverket skulle uppställas endast på en enda plats till i världen: i Kansas City i USA och där i ändrad form. För övrigt säger priset, att Vänersborg köpt ett original och ej en dussinvara.

Gillebröder! För att få svar på denna fråga och stilla min oro gick jag i julnatten över det stora torget bort till riddaren, såg upp till honom och frågade: "Är det sant? Skall Du rida ifrån oss? Du måste förstå oss. Den dygd och det ideal, Du symboliserar, önska vi ut över hela världen, ut till alla länder och alla folk. Men Dig själv, som vi lärt oss tycka om, vill vi ha för oss själva och för alltid behålla här mitt ibland oss. Rid ej i natt!" — Och se! Riddaren sänkte sitt svärd, vred huvudet först ut emot torget, som han famnade med sin blick, böjde det sedan, såg mig in i ögonen och talade: "Jag har nu i ett år stått här på min post. De blickar, som riktats mot mig ha ofta varit kritiska, och de ord jag uppfångat, ha stundom varit hårda, men jag tycker mig ha förmärkt, att, allteftersom tiden gått, blickarna ha blivit mildare och orden mjukare. Det har förtalts mig, att vänersborgarna äro svåra att vinna som vänner, men har man en gång vunnit deras vänskap, så varar den i evighet. Din hälsning nyss glädde mig mer, än Du anar. Hälsa dina bröder, att jag älskar er stad, som jag nu vill kalla också min, att jag skall bemöda mig om att vinna allas Edra hjärtan och att jag aldrig, aldrig skall rida ifrån Er!" — Och riddaren återtog sakta sin ställning, och jag gick att bringa en riddersmans budskap till stadens folk.

Och med detta har jag fyllt min plikt som krönikör och som budbärare och har endast att önska S:t Martin och alla andra gode och redlige vänersborgare, var de än bygga och bo,

ETT GOTT NYTT ÅR!

THORSTEN GULZ.

Vänersborg Annandag Jul 1952.

MINNESRUNOR 1952.

"Bort gå de, stumma skrida de,
en efter en, till skuggornas värld."

Ett år har flytt. Det kommer aldrig åter,
ej heller våra gillebröder nio,
som under gångna året lämnat oss,
för att få njuta av den frid,
som för dem ständigt varar.
De hava fyllt den uppgift livet ställde på dem,
ej kanske lika lång för alla.
Vår livslängd är för oss förborgad,
en nådegåva som så många andra.
Dessutom är ett hopp oss givet:
vi skola mötas än en gång.
Ett evigt liv oss väntar i Hans' rike.
Till dess de skola leva kvar hos oss,
ej bland oss här, men vi dem skola minnas.

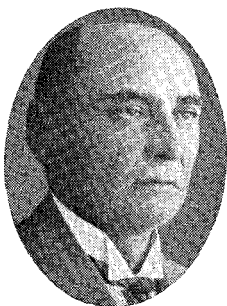
Snickaren RICKARD ANDERSSON, född i Vänersborg den 6 augusti 1874, avled den 11 januari 1952. — A. var anställd hos Byggnadsfirman Bröderna Lindgren och blev sedermera gårdskarl för den Lindgrenska fastigheten vid Norra gatan. Lika stilla som han levat, lika stilla gick han bort. — Richard Andersson blev medlem av Vänersborgs Söners Gille år 1947.

Köpmannen THURE BRAND, född i Vänersborg den 28 juli 1882, avled i Lidköping den 16 maj 1952. — Efter skolåren genomgick han handelsskolor dels i Göteborg och dels i Hamburg. Sedan skolestudierna avslutats, blev han föreståndare för den av hans fader, Pontus Brand, bedrivna firman Brand & Andersson härstädes. När denna firma upphörde, öppnade han egen engrosaffär i Lidköping, vilken rörelse han överlät år 1923, då han blev representant för A.-B. Metallmanufaktur i Lidköping, vari han kvarstod, tills han för ett år sedan på grund av sjukdom måste sluta med arbetet. — Thure Brand var en i alla kretsar uppskattad personlighet. Utrustad med en vacker stämma spred han glädje omkring sig. Nog minns vi gamla vänersborgare hans framträdande i Halvord Lydells "Vänerns Drottning" för att nämna ett av de otaliga tillfällen, då han här i staden låtit sin stämma ljuda. — Thure Brand inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1906.

Avläsaren HELGE HALL, född i Vänersborg den 17 november 1910, avled den 24 juni 1952. — Hall var sedan många år anställd vid Vänersborgs Elverk som avläsare efter att tidigare ha haft olika anställningar och bedrev dessutom försäljning av varm korv. Hans arbetsgivare vid Elverket lämnar honom goda vitsord. — Sin största insats har H. gjort inom idrottskretsar, där han, visserligen icke som aktiv utövare av någon idrottsgren, men som passiv, medverkat vid bildandet av såväl föreningar som förbund inom distriktet och därigenom gjort sig ett namn i idrottshistorien. — Helge Hall inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1941.

Sjökaptenen ROBERT G. JONSSON, född i Vänersborg den 23 april 1877, avled den 2 september 1952. — Efter avslutad skolgång och genomgången bokhållerikurs fick J. anställning å Vänersborgs hamnkontor. Från början var det väl detta yrke, han hade tänkt välja, men sedan han kommit i beröring med sjöfolket, ändrades hans intressen, och han beslöt sig för det mera krävande sjömansyrket. Han seglade, för att få sin utbildning, på olika fartyg i såväl inrikes som utrikes fart och avlade efter hemkomsten avgångs-

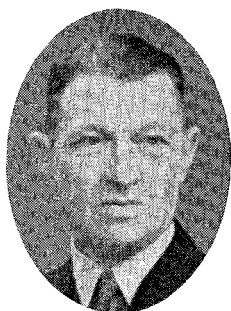
examen vid navigationsskolan i Strömstad. Han fortsatte sedan i befälsställning som styrman eller chef på olika fartyg, tills han år 1917 anställdes som kanallots hos Vattenfallsstyrelsen, ett uppdrag som krävde ingående erfarenhet men vilket han fullgjorde på ett mönstergillt sätt. J. kvarstod i denna befattning till pensionsåldern, men med den spänst och vigör, han var utrustad med, tjänstgjorde han långt därefter som "extra", när så behövdes. — J. tillhörde sedan lång tid Sällskapet Vänersborgs Par Bricole och Vänersborgs Arbetsareförening. Gillet låg alltid J. varmt om hjärtat, och så ofta han för sin tjänst kunde och hans hälsa medgav, sågs han vid högtidsstämman. — Robert Jonsson var en rakryggad man, som icke svek de plikter, han åtagit sig. Till synes kärv och otillgänglig, kanske en följd av den livets hårda skola, han genomgått på sjön, var han innanför skalet en varmhjärtad människa och trogen vän. — Robert Jonsson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1912.

Verkstadsägaren KNUT ANDERSSON, född i Vänersborg den 6 februari 1881, avled den 18 oktober 1952. — Sin första anställning hade A. hos "charkutare" Johan Jonsson. Efter någon tid erhöll han anställning vid A. F. Carlssons Skofabrik härstädes men återgick till charkuteriyrket för att, efter att hava varit anställd hos flera olika firmor, öppna egen rörelse på Kronogatan. Denna bedrev han till i början av 1920-talet, då han ånyo kastade om yrke och etablerade firman K. Anderssons Verkstäder, vilken rörelse han

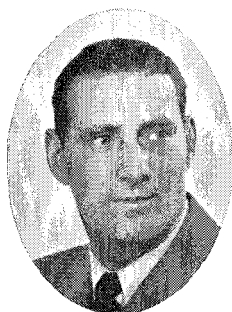
drev till sin bortgång. — A. hade även tid och lust att ägna åt annat än sin dagliga gärning. Han tillhörde Vänersborgs Kvartettsångarsällskap under hela dess tillvaro som första tenor. Vänersborgs Arbetsareförenings nöjesbestyrelse hade under en lång följd av år i

honom en intresserad ledamot. Så ock har han nedlagt ett stort arbete till Vänersborgs Hantverksförenings bästa. Vänersborgs Motorbåtsklubb räknade A. som en mycket verksam medlem, för att nu endast nämna en del av de sammanslutningar, där han verkat. Kamratföreningen Kokhuspojkar var A. en av initiativtagarna till, och det blev hans sista gärning till medmänniskors nytta och nöje, på vilket altare han offrat mycket både tid och arbete. — A. hade en ljus syn på livet. Sällan såg man honom tappa humöret. Han såg alltid någon ljuspunkt, som han kunde hålla fast vid. För Vänersborgs Söners Gille hyste A. det varmaste intresse, och få äro de högtidsstämmor, han icke bevistat. — Knut Andersson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1909.

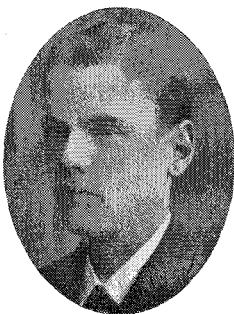
Chefmontören ERIK ANDERSSON, född i Vänersborg den 14 januari 1897, avled den 25 oktober 1952 i Göteborg. — A. började redan som ung inom det elektriska facket och gjorde sina första lärospån hos Nya Förenade Elektriska A. B:s filial i Vänersborg. Efter några år blev han förflyttad till samma företag i Stockholm. Sedan han fullgjort sin värnplikt, återbördades han till fädernestaden, där han fick anställning hos firman Albin Andell, men kom efter någon tid till L. M. Ericsson i Göteborg, där han kvarstod till sin bortgång.

Han har gjort sig känd som en mycket skicklig yrkesman. — Erik Andersson inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1940.

Verkmästaren FELIX KRAFFT, född i Vänersborg den 15 augusti 1902, avled den 13 november 1952. — K. började sin bana hos sin fader, smedmästaren Gustaf Krafft, och övertog vid dennes frånfälle rörelsen tillsammans med sin broder. År 1937 separerade bröderna, och Felix Krafft hade sedan anställning hos firmorna Mala och Monsun i Vänersborg. Efter en kortare arbetsperiod i Lidköping var han under tre år sysselsatt vid Svenska Järnvägsverkstäderna i Landskrona för att år 1946 öppna egen rörelse i Trollhättan.

Denna överlät han år 1950 och fick anställning hos Vänersborgs Armaturfabrik härstädes, där han kvarstannade, tills han på grund av sjukdom måste sluta. — Felix Krafft inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1930.

F. d. redaktören SVEN FALK, född i Vänersborg den 24 september 1866, avled i Stockholm den 29 november 1952. — Efter avlagd studentexamen och studier vid Uppsala universitet fick han, sedan han under några år varit verksam inom andra företag, 1894 anställning vid Stockholms-Tidningen, först som riksdagsreferent, därefter under åren 1898—1906 som nattredaktör och från 1907 som utrikesredaktör, vilken krävande befattning han uppehöll ända till uppnädd pensionsålder 1930. F. var ledamot av fonden

för Lars Hiertas stipendiefond. — Sven Falk inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1906.

Boktryckaren HARALD LINDSTRÖM, född i Vänersborg den 12 april 1873, avled den 5 december 1952. — L. var son till vagnmakaremästaren Janne Jansson-Lindström i Vänersborg. Efter avslutad skolgång fick han anställning som lärling vid Bagges Tryckeri i Vänersborg år 1888 och gjorde där sina första lärospån i yrket. År 1896 erhöll han anställning vid Kuugl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner i Stockholm, i vilket företag han kvarstod till sin bortgång. L. var känd som en synnerligen intresserad och duktig yrkes-

man. — Sitt stora intresse för sjön, som han i så stor utsträckning fick odla i hemstaden Vänersborg, tog han med sig till Stockholm, där han i dess skärgård sökte och fick avkoppling från jäktet i storstaden. — Harald Lindström inträdde i Vänersborgs Söners Gille år 1939.

*Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra, då sol gått ner.*

*Skuggorna breda sig om dem,
vilan är djup och lång.
Domnande kvällsvind söver dem,
susar sin vaggande sång.*

PRIMUS ANDERSON.

Vänersborgs Söners Gilles

styrelseberättelse för år 1952.

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1952, Gillets 47:e arbetsår:

Gillet har under året varit samlat till årsstämma den 20 mars och till högtidsstämma annandag jul. Till den senare hade 49 av Gillets medlemmar infunnit sig. Andre äldermannen talade därvid "Om landshövding Paul Sandelhielm, stadens återuppbyggare".

Gillets årsskrift har under året utkommit med sin 21:a årgång och tillställts samtliga medlemmar. Det fortsatta samarbetet med stadens museum har för året tagit sig uttryck i en omfattande uppsats av antikvarien vid statens historiska museum, fil. d:r Andreas Oldeberg, om det i den cedergrenska samlingen ingående märkliga Höganäsvärdet.

Ur "Knut Hernströms understödsfond" har utdelats en julgåva, ur "Major Oscar Wenerströms understödsfond" likaledes en julgåva och ur Gillets allmänna kassa ett understöd, varjämte Gillet deltagit i riksinsamlingen till Konungens 70-årsårgåva. För Gillets övriga understödsverksamhet redogöres i "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems" styrelseberättelse.

Liksom tidigare har ur "Wilhelm och Nora Malmbergs donation" utgått stipendier å tillhoppa 100 kronor till elever vid stadens folk-skolor.

Medlemsantalet utgjorde vid 1952 års utgång 426, varav 13 ständiga medlemmar. Under året hava 9 medlemmar avlidit, 1 utträtt ur Gillet, 4 avförts på grund av stadgeföreskrift och 23 tillkommit.

Beträffande Gillets fastighet med tillhörande fond hänvisas till "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems" särskilda styrelseberättelse.

Över Gillets allmänna kassa och övriga fonder lämnas följande redogörelse:

1. ALLMÄNNA KASSAN :

Behållning från år 1951	984:89
Inträdesavgifter	12:—
Årsavgifter	1.515:—
Räntor	22:26
	1.549:26
Kronor	2.534:15

Gåvor	200:—	
Uppvaktningar	130:10	
Inköp av böcker	36:70	
Stämмо- och styrelseomkostnader.....	89:55	
Bankfack	10:—	
Porton	269:95	
Diverse	58:70	795:—
Behållning till år 1953: Innest. i bank ..	510:85	
„ å postgiro	1.147:—	
Kontant i kassan	81:30	1.737:15
	Kronor	2.534:15

2. VANERSBORGS SÖNERS GILLES FÖRSKÖNINGSFOND:

Behållning från år 1951	4.195:07	
Ränta	125:85	
	Kronor	4.320:92
Behållning till år 1953: Innest. i bank..	Kronor	4.320:92

3. NAMNKUNNIGA VÄNERSBORGARES MINNES FOND:

Behållning från år 1951	656:95	
Ränta	19:68	
	Kronor	676:63
Behållning till år 1953: Innest. i bank ..	kronor	676:63

4. KNUT HERNSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1951	2.091:68	
Räntor	73:41	
	Kronor	2.165:09
Julgåva	60:—	
Behållning till år 1953: Obligationer ..	2.000:—	
Innest. i bank	105:09	2.105:09
	Kronor	2.165:09

5. HJALMAR A. LINDEDALS MINNES FOND:

Behållning från år 1951	4.608:86	
Räntor	143:51	
	Kronor	4.752:37

Behållning till år 1953: Obligationer ..	4.000:—	
Innest. i bank	752:37	4.752:37
Kronor	4.752:37	

6. MAJOR OSCAR WENERSTRÖMS UNDERSTÖDSFOND:

Behållning från år 1951	3.378:26	
Räntor	116:37	
Kronor	3.494:63	

Julgåva	90:—	
Behållning till år 1953: Obligationer ..	3.000:—	
Innest. i bank	404:63	3.404:63
Kronor	3.494:63	

7. WILHELM och NORA MALMBERGS DONATIONS FOND:

Behållning från år 1951	11.879:15	
Räntor	404:69	
Kronor	12.283:84	

Stipendier till elever vid stadens folkskolor	100:—	
Behållning till år 1953: Obligationer ..	10.000:—	
Innest. i bank	2.183:84	12.183:84
Kronor	12.283:84	

8. 25-ARSMÄNNENS FOND:

Behållning från år 1951	974:81	
Försålda årsskrifter	10:—	
Annonser i årsskriften (del)	250:—	
Ränta	29:22	289:22
Kronor	1.264:03	

Behållning till år 1953: Innest. i bank	1.004:03	
„ å postg.	105:—	
Kont. i kassan	155:—	1.264:03
Kronor	1.264:03	

9. KONSUL RICHARD DYMLINGS DONATION:

Behållning från år 1951	2.884:25
Ränta	86:52
Kronor	2.970:77

Behållning till år 1953: Innest. i bank..	Kronor	2.970:77
---	--------	----------

Inom sig har styrelsen för året utsett: till andre ålderman taxeringsintendenten Gunnar Hjorth, till gilleskrivare bankkassören Primus Anderson och till kassafogde drätselkontoristen Kurt Hallberg.

Styrelsen har under året haft 8 protokollförda sammanträden.

Vänersborg den 18 mars 1952.

GUNNAR HJORTH. PRIMUS ANDERSON. KURT HALLBERG.
BROR FOCK. BRUNO STERNER. VALTER KARLSON.

Granskningsberättelse.

Undertecknade, vid ordinarie gillestämma utsedda granskningsmän för Vänersborgs Söners Gilles räkenskaper och förvaltning under år 1952, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse.

Vid genomgången av Gillets räkenskaper, balansräkningar och övriga handlingar har ådagalagts, att räkenskaperna blivit förda med omsorg och noggrannhet, att inkomsterna blivit i vederbörlig ordning bokförda samt att utgifterna äro behörigen styrkta.

Kapitalbehållningen pr 31/12 1952, Kr. 33.417:43, har av oss kontrollerats utan anmärkning, varvid även fondernas innehav av obligationer inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Den av styrelsen lämnade sammanställningen över Gillets och dess olika fonders ställning är i full överensstämmelse med de oss förelagda räkenskaperna, och dess riktighet bestyrkes till alla delar.

Då även i övrigt någon anledning till anmärkning icke förefinnes, hemställa vi, att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 1952 års förvaltning.

Vänersborg den 19 mars 1953.

ALLAN HEDEN.

JOHN ANDERSON.

Granskningsmän.

Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles

Ålderdomshems

(f. d. Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförenings u. p. a.)
styrelseberättelse för år 1952.

Sedan styrelsen för Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a. övergått att bliva styrelse för Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Ålderdomshem, får styrelsen härmed avgiva följande berättelse över verksamheten under år 1952, stiftelsens första arbetsår:

Räkenskaperna utvisa följande:

FASTIGHETEN:

VINST- och FÖRLUSTKONTO:

Inkomster:

Arrende konto	Kronor	6.099:—
---------------------	--------	---------

Utgifter:

Julgävors konto	1.080:—	
Löners konto	500:—	
Renhållnings konto	15:—	
Reparationers konto	110:50	
Försäkringsavgifters konto	121:40	
Räntors konto	1.274:61	
Skatters konto	605:—	
Diverse omkostnaders konto	58:85	3.765:36
Kapital konto		2.333:64
	Kronor	6.099:—

IN- och UTGÅENDE BALANSKONTI:

<i>Tillgångar:</i>	den 1/1	den 31/12
Fastighetens konto	85.000:—	85.000:—
Inventariers konto	100:—	100:—
Obligationers konto	50:—	50:—
Bankräkningars konto	3.109:32	110:86
Restantiers konto	48:60	—
	Kronor 88.307:92	85.260:86

Skulder:

Låne konto	43.400:—	43.400:—
Restantiers konto	—	354:40
Reservfondens konto	10.000:—	10.000:—
Kapital konto	34.907:92	31.506:46
	Kronor	88.307:92 85.266:86

SYSKONEN INGEBORG och GOTTFRID ELIASSONS

DONATION:

Behållning från år 1951	30.285:54
Räntor	1.001:08
	Kronor 31.286:62

Behållning till år 1953: Fastighet. lån	23.400:—	
Obligationer	5.200:—	
Innest. i bank	2.686:62	31.286:62
	Kronor	31.286:62

Vid sitt sammanträde annandag jul 1952 beslöt Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a. på styrelsens förslag att överlämna samtliga sina tillgångar och skulder till en särskild, för förvaltning av Gillets fastighet med tillhörande fond och för därmed förenad understödsverksamhet bildad stiftelse, som erhöll namnet "Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Alderdomshem". Överlåtelsen skedde retroaktivt, räknat från och med 1952 års ingång. För enkelhetens skull har i stiftelsens ovanstående första bokslut såsom ingående balans upptagits fastighetsföreningens utgående balansräkning för år 1951.

Stiftelsen kommer att få vidkännas lagfartsstämpel å fastighetsöverlåtelsen, men denna utgift kompenseras redan genom ett års lägre utskylder.

Av fastighetens kapitalkonto framgår, att denna under år 1952 haft att vidkännas en förbättringskostnad av kr. 5.735:10, huvudsakligen avseende pensionatrummens förseende med varmt och kallt vatten samt därav föranledda efterarbeten. Pensionatet framstår nu som fullt modernt.

Omläggningen av fastighetsdriften har nu resulterat i att stiftelsen redan under sitt första verksamhetsår kunnat vid jultid verkställa en icke ringa första gåvoutdelning. Det är med den största tillfredsställelse, som styrelsen noterar detta länge efterlängtade förhållande.

Inom sig har styrelsen för år 1952 utsett: till vice ordförande taxeringsintendenten Gunnar Hjorth, till sekreterare bankkassören Primus Anderson, till kassör drätselkontoristen Kurt Hallberg och till fastighetsförvaltare handlanden Valter Karlson.

Styrelsen har under året haft 7 protokollförda sammanträden, varjämte annat samråd ägt rum.

Vänersborg den 18 mars 1953.

GUNNAR HJORTH. PRIMUS ANDERSON. KURT HALLBERG.
BROR FOCK. BRUNO STERNER. VALTER KARLSON.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, av Vänersborgs Söners Gille utsedda att granska Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshems räkenskaper och förvaltning för år 1952, få efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse.

Räkenskaperna äro förda med ordning och reda; alla inkomster äro i vederbörlig ordning bokförda och samtliga utgifter bestyrkta med verifikationer.

Kapitalbehållningen pr 31/12 1952, Kr. 72.793:08 har av oss kontrollerats utan anmärkning, varvid även fastighetens och Syskonen Eliassons donations innehav av obligationer inventerats och befunnits överensstämma med räkenskaperna.

Fastighetens förvaltning — däri inbegripet under året vidtagna förbättringsarbeten — har handhåfts på bästa sätt.

Stiftelsens ställning framgår av den i styrelsens berättelse avgivna redogörelsen, vilken är i full överensstämmelse med de av oss genomgångna räkenskaperna.

Då även i övrigt någon anledning till anmärkning icke framkommit, hemställa vi, att stiftelsens styrelse beviljats ansvarsfrihet för 1952 års förvaltning.

Vänersborg den 19 mars 1953.

ALLAN HEDEN.

JOHN ANDERSON.

Revisorer.

**Sammanställning
över Vänersborgs Söners Gilles tillgångar vid utgången
av år 1952.**

Allmänna kassan	1.739:15	
Vänersborgs Söners Gilles Försköningsfond..	4.320:92	
Namnkunniga Vänersborgares Minnes fond ..	676:63	
Knut Hernström Understödsfond	2.105:09	
Hjalmar A. Lindedals Minnes Fond	4.752:37	
Major Oscar Wenerströms Understödsfond ..	3.404:63	
Wilhelm och Nora Malmbergs donation	12.183:84	
25-årsmännens fond	1.264:03	
Konsul Richard Dymplings donation	2.970:77	33.417:43
Fastigheten	41.506:46	
Syskonen Eliassons donation	31.286:62	72.793:08
	<u>Summa Kronor</u>	<u>106.210:51</u>

STADGAR

för

Vänersborgs Söners Gille.

§ 1

Vänersborgs Söners Gille, som bildades den 27 december 1905, har till ändamål:

- att bereda söner av Vänersborgs stad tillfälle att sammanträffa,
 - att fördenskull anordna gillestämmor med samkväm minst två gånger årligen, varav vårstämman under mars månad och högtidsstämma annandag jul,
 - att såsom särskild stiftelse handhava förvaltningen av Gillets fastighet med därtill hörande donationer,
 - att uti sitt arkiv i bild och skrift sammanföra, vad för samhällets och bygdens historia kan hava betydelse,
 - att i årsskrifter publicera uppsatser, som kunna befordra kännedomen om Vänersborg och dess omnejd,
 - att genom mottagande och förvaltande av donationer verka för Gillets bästa
- samt att i ideellt syfte ivra för stadens väl och försköning.

§ 2.

Medlemskap i Gillet erhålles efter anmälan hos styrelsen av varje inom Vänersborgs stad född välfrejdad man.

Gilletts styrelse kan till medlem antaga jämväl annan välfrejdad man, som sedan barndomen tillhört samhället eller där fostrats.

Till medlem av Gillet kan ock, på styrelsens förslag, antagas sådan välfrejdad man, som under en lång följd av år varit bosatt i Vänersborg och därunder gjort särskilda insatser för staden eller Gillet.

Till hedersledamöter kunna på förslag av styrelsen väljas personer, vilka gjort sig särskilt förtjänta om staden eller Gillet.

§ 3.

Vid inträde i Gillet betalar medlem en inträdesavgift av en krona. Medlem erlägger dessutom en årsavgift, som årligen bestämmes vid Gillets högtidsstämma.

Medlem, som på en gång erlägger minst etthundra kronor, är från vidare årsavgifter befriad.

Hedersledamot erlägger ingen avgift.

§ 4.

Uteslutning. Därest medlem underlåter att under två år i följd erlägga årsavgift, avföres han ur Gillets matrikel.

Medlem, som i ord eller handling nedsätter Gillets anseende, må av styrelsen ur Gillet uteslutas.

§ 5.

Styrelse. Gillets angelägenheter handhavas av en styrelse, bestående av förste ålderman och sex bisittare jämte två ersättare för dessa. Ledamot av styrelsen må endast den vara, som är född i Vänersborg.

Förste ålderman väljes för ett år, bisittare och ersättare för två år, så att varje år utses tre bisittare och en ersättare. Därest bisittare eller ersättare avgår under valperioden, verkställs nytt val för återstående tid.

Styrelsen utser inom sig andre ålderman, gilleskrivare och kassa-fogde.

Styrelsen är beslutsmässig, då minst fem ledamöter eller inkallade ersättare äro närvarande. Omröstning sker öppet, och avgöras alla ärenden genom enkel röstövertikt. Vid lika röstetal har tjänstgörande åldermannen utslagsröst.

Över styrelsens sammanträden föres protokoll, som regelmässigt granskas vid nästpåföljande sammanträde.

Styrelsen är gemensamt ansvarig för sin förvaltning, dock att för fattat beslut endast de ledamöter bliva ansvariga, som deltagit i beslutet utan att till protokollet anteckna sin avvikande mening.

§ 6.

Räkenskaper. Gillets räkenskaper avslutas för kalenderår.

För varje år utses två räkenskapsgranskare jämte en ersättare för dem.

Inom februari månads utgång varje år skola det gångna årets räkenskaper avlämnas till granskarna, vilka hava att senast den 15 påföljande mars till styrelsen avlämna sin berättelse.

§ 7.

Berednings-nämnd. För varje år utses sex ledamöter att jämte gilleskrivaren utgöra beredningsnämnd.

Denna omhänderhar Gillets arkiv och boksamling samt bereder de ärenden, som till nämnden hänskjutas.

Det ankommer på beredningsnämnden att anordna Gillets sammankomster.

Nämnden utser inom sig arkivarie och gillevärd.

§ 8.

För bestyret med Gillets årsskrift utses årligen en nämnd, bestående av fem ledamöter. Årsskriftsnämnd.

§ 9.

Kallelse till stämma utfärdas av styrelsen och delgives genom annons i den eller de i Vänersborg utkommande tidningar, Gillet bestämmer. Kallelse skall utfärdas minst åtta dagar före stämman. Kallelser.

Extra stämma skall av styrelsen utlysas, då sådant för uppgivet ändamål skriftligen påfordras av minst tjugo gillesmedlemmar.

§ 10.

Framställningar eller förslag från gillesmedlem skall för att kunna upptagas till behandling å stämma vara styrelsen skriftligen tillhanda senast fjorton dagar dessförinnan. Framställningar och förslag.

§ 11.

Vid årsstämman behandlas styrelsens och räkenskapsgranskarnas berättelser för det sistförflutna året samt beslutas om ansvarsfrihet för styrelsen. Stämmor.

Vid högtidsstämman skall förekomma: runor över avlidna medlemmar, årskrönika, val av förste älderman, val av tre bisittare jämte en ersättare, kompletteringsval, då sådant ifrågakommer, val av två räkenskapsgranskare jämte en ersättare, val av beredningsnämnd samt val av årsskriftsnämnd.

Vid extra stämma må endast i kallelsen angivna ärenden upptagas till behandling.

Alla val ske öppet, såvida ej sluten omröstning begäres.

Röstning med fullmakt må ej förekomma.

Vid varje stämma utses två medlemmar att jämte tjänstgörande äldermannen granska protokollet.

§ 12.

Skulle förslag till ändring av eller tillägg till dessa stadgar väckas, har styrelsen att vid nästföljande ordinarie gillestämma däröver avgiva yttrande. Stadgeändring.

För bifall till framlagt förslag erfordras samstämmiga beslut av två på varandra följande stämmor, därvid vid den senare kräves två tredjedelars röstövertikt.

§ 13.

Stiftelse och fonder. För stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshem samt för förvaltningen av Gillets fonder gälla särskilda stadgar och reglementen.

§ 14.

Gillet upplösning. Uppstå förhållanden, som föranleda Gillets upplösning, erfordras för beslut därom en röstövertikt av två tredjedelar bland Gillets vid två på varandra följande ordinarie stämmor närvarande medlemmar. Gillets behållna tillgångar skola i händelse av dess upplösning under namn av "Vänersborgs Söners Gilles Minnesfond" överlämnas till Vänersborgs stad för att, på sätt stadsfullmäktige efter magistratens och drätselkammarens hörande besluta, användas till ändamål, för vilka Gillet verkat.

(Senast ändrade vid gillestämmor den 26/12 1952 och 27/3 1953.)

STADGAR

för

Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshem.

§ 1.

Ändamål. Stiftelsen Vänersborgs Söners Gilles Älderdomshem, som år 1952 bildats genom överföring av Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförenings u. p. a. tillgångar och skulder, har liksom denna till ändamål att genom förvaltning av fastigheter och donationer lämna understöd till behövande, främst åldringar, såväl män som kvinnor, dock med företräde för i Vänersborg födda, i synnerhet för medlemmar av Vänersborgs Söners Gille.

§ 2.

Ansvarighet. För stiftelsens förbindelser ansvara allenast dess egna tillgångar.

§ 3.

Styrelse. Stiftelsens angelägenheter handhas av styrelsen för ideella föreningen Vänersborgs Söners Gille, som i denna egenskap består av ordförande och sex andra ordinarie ledamöter jämte två suppleanter.

Ordföranden väljes för ett år, övriga ledamöter och suppleanterna för en tid av två år.

Av de vid det konstituerande sammanträdet valda styrelseledamöterna utlottas vid nästpåföljande årsmöte tre ledamöter och en suppleant, allt i enlighet med Vänersborgs Söners Gilles stadgar.

Styrelsen utser inom sig vice ordförande, sekreterare, kassör och fastighetsförvaltare.

För sin förvaltning ansvara styrelseledamöterna gent emot stiftelsen och Gillet en för alla och alla för en, dock att för fattat beslut endast de ledamöter bliva ansvariga, som deltagit i beslutet utan att till protokollet anteckna sin avvikande mening.

Stiftelsens firma tecknas gemensamt av ordföranden jämte sekreteraren eller kassören.

§ 4.

Styrelsen sammanträder i regel en gång i kvartalet och dess- Styrelsens
emellan, så ofta omständigheterna sådant föranleda och styrelseleda- sammanträden.
mot sådant begär.

Styrelsen är beslutför, då minst fem ledamöter eller inkallade suppleanter äro närvarande. Omröstning sker öppet, och avgöras alla ärenden genom enkel röstövertikt. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

§ 5.

Stiftelsens räkenskaper avslutas för kalenderår.

Räkenskaper.

Att granska stiftelsens räkenskaper och styrelsens förvaltning utses varje år två revisorer jämte en suppleant för dem.

Inom februari månads utgång varje år skola det gångna årets räkenskaper avlämnas till revisorerna, vilka hava att senast den 15 påföljande mars till styrelsen överlämna sin berättelse.

§ 6.

Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen avgöres av Vänersborgs Ansvarsfrihet.
Söners Gille vid dess årsstämma.

§ 7.

Stiftelsens reservfond må icke nedbringas under 10.000 kronor.

Reservfond.

§ 8.

Skulle Gillet upplösas, skall stiftelsen överlämnas till Vänersborgs stad för att, på sätt stadsfullmäktige efter drätselkammarens hörande besluta, jämväl i fortsättningen användas för det ändamål, vartill den dessförinnan verkat. Stiftelsens namn på därvid icke ändras.

Stiftelsens
upplösning.

§ 9.

Övriga I övrigt skola de för Vänersborgs Söners Gille antagna stadgarna
bestämmelser. äga tillämpning.

(Antagna vid gillestämmor den 26/12 1952 och 27/3 1953.)

R E G L E M E N T E

för

Richard Dymlings Årsskriftsfond.

§ 1.

Fonden, vartill grundplåten, femhundra kronor, till Gillet donerats av konsuln Richard Dymling med anledning av hans 25-åriga medlemskap av Gillet, som ytterligare ökats med tvåtusensjuhundrasextio kronor genom testamente av Dymling och till vilken skola läggas gåvor från andra Gillets 25-årsmän, skall jämlikt beslut vid gillestämma den 29 mars 1944 tillsvidare disponeras för utgivandet av Gillets årsskrift.

§ 2.

För sådant ändamål äger årsskriftsnämnden att, sedan minst en tiondel av fondens årsavkastning lagts till kapitalet, med återstoden samt med av styrelsen till förfogande ställda medel bekosta utgivandet av följande års årsskrift,

§ 3.

Ändring av detta reglemente beslutas i för ändring av Gillets stadgar föreskriven ordning.

(Ändrat vid gillestämmor den 26/12 1952 och 27/3 1953.)

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
MEDLEMMAR

1952.

Medlemmar.

	Födelse- år	Inträ- desår
ALFREDSSON, GÖSTA, Bryggeriarbetare, Vänersborg ..	1922	1951
ALMQVIST, HARRY, Ombudsman, Vänersborg	1894	38
ALMQVIST, HENNING, Folkskollärare, Vänersborg ..	1896	46
ALMQVIST, SVEN, Med. stud., Vänersborg	1931	46
ANDERSSON, ALVAR, Handelsbiträde, Vänersborg ..	1916	45
ANDERSSON, ARNE, Folkskollärare, Stockholm	1917	43
ANDERSSON, AXEL, Sanatorievaktmästare, Vänersborg	1901	30
ANDERSSON, ERIK, Elektriker, Göteborg †	1897	40
ANDERSSON, ERIC, Förrädsarbetare, Vänersborg	1915	51
ANDERSSON, ERIK T., Förman, Vänersborg	1896	30
ANDERSSON, FRITIOF, Jordbruksförman, Vänersborg..	1897	42
*ANDERSSON, GOTTFRID, f. d. Överpostiljon, Uddevalla	1878	07
ANDERSSON, GUSTAF, Reparatör, Vänersborg	1901	32
ANDERSSON, GÖSTA, Syssloman, Borås	1913	46
ANDERSON, JOHN, Grosshandlare, Vänersborg	1910	29
ANDERSSON, JOHN, Linjeförman, Karlskrona	1896	43
ANDERSSON, KARL, Metallarbetare, Göteborg	1896	45
*ANDERSSON, KNUT, Verkstadsägare, Vänersborg † ..	1881	09
ANDERSSON, NILS, Vaktmästare, Vänersborg	1922	51
ANDERSSON, OSCAR, Installatör, Vänersborg	1897	38
ANDERSSON, OSCAR, Förman, Vänersborg	1892	42
*ANDERSON, PRIMUS, f. d. Bankdirektör, Göteborg..	1878	06
*ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Vänersborg, <i>gille- skrivare</i>	1898	18
ANDERSSON, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1919	35
ANDERSSON, RICHARD, Snickare, Vänersborg †	1874	47
ANDERSSON, STIG, Socialvårdssyssloman, Vänersborg	1918	45
ANDERSSON, TORSTEN, Apotekare, Skövde	1896	32
ANDERSSON, VIKTOR, Sjukvårdare, Vänersborg	1909	52
ANDREASSON, HARRY, Arkitekt, Vänersborg	1901	30
ARVIDSSON, BIRGER, Schaktmästare, Köping	1897	46
*ARVIDSSON, STELLAN, Rektor, Stockholm	1902	28
BACKMAN, GUNNAR, Bankkassör, Arvika	1890	45
*BARKSTEDT, LUDVIG, f. d. Bankkamrer, Alingsås ..	1882	06
BARKSTEDT, SIGURD, f. d. Apotekare, Vänersborg	1885	30
*BECKEMAN, BENNO, Direktör, Stockholm	1878	19
*BECKEMAN, KNUT, f. d. Hamnkaptän, Uddevalla, <i>ständig medlem</i>	1880	15
BENGTSSON, HJALMAR, Sjukvårdare, Vänersborg	1905	33
*BERG, FRITZ, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1884	08

BERGGREN, ERIK, Fil. lic., Vänersborg	1911	32
BERGLUND, FOLKE, Sjökapten, Vänersborg	1910	45
*BERGLUND, FRITIOF, Handlande, Vänersborg	1884	21
BERGLUND, GÖSTA, Övermaskinist, Vänersborg	1920	43
BERGMAN, AXEL, Sjukkasstjänsteman, Vänersborg ..	1898	46
BERGMAN, KARL-ERIK, Handelsbiträde, Vänersborg	1920	48
*BERGSTRÖM, AXEL, Landskamrerare, Falun	1892	26
*BERGSTRÖM, GUNNAR, Tandläkare, Örebro	1906	23
BERGSTRÖM, TORSTEN, Tandläkare, Hälsingborg ..	1912	29
BERRMAN, GÖSTA, Folkskollärare, Göteborg	1910	43
BIEL, GÖSTA, Rederitjänsteman, Lerum	1911	46
*BIEL, CARL, f. d. Sjökapten, Vänersborg	1874	15
BJÖRNDAHL, ERIK, Bokbindaremästare, Vänersborg..	1888	37
BODEN, SVEN, Ingeniör, Vänersborg	1918	47
BORG, EINAR, Handlande, Vänersborg	1906	48
BORG, FRITZ, f. d. Hälsovårdstillsyningsman, Troll- hättan	1881	50
BORGLING, CARL, Hjäradsskrivare, Stockholm	1888	32
BOTHEN, CARL, Löjtnant, Sundsandsvik	1873	34
*BRAND, ERNST, Ingeniör, Hälsingborg	1880	21
BRAND, THURE, Handelsresande, Lidköping †	1882	06
*BROBECK, KARL, Kamrerare, Falun	1886	19
*BROMAN, LASSE, Läroverksadjunkt, Skara	1906	23
BÜGLER, JOHN, Landskanslist, Vänersborg	1904	31
BÄCKLUND, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	1898	45
CEDERGREN, GÖSTA, Provinsialläkare, Umeå	1905	36
CEDERGREN, RAGNAR, Affärschef, Örebro	1907	30
CEDERGREN, STIG, Stadsombudsman, Gävle	1911	30
CEGRELL, ELOF, Kontorschef, Vänersborg	1916	49
*DAFGÅRD, AXEL, Köpman, Vänersborg	1891	21
DAFGÅRD, BENGT, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1939	50
DAFGÅRD, HARRY, Charkuterist, Vänersborg	1906	30
DAHL, LENNART, Bergsingeniör, Finspång	1924	48
DAHLIN, ERIK, Frisörmästare, Vänersborg	1896	30
*DAHLLÖF, LEOPOLD, f. d. Hjäradsskrivare, Alingsås	1862	06
*DALQUIST, GEORG, Grosshandlare, Alingsås	1880	09
DAHLSTRÖM, PAUL, Lokförare, Nyköping	1895	47
*DAHLSTRÖM, WERNER, Handlande, Karlsborg	1891	15
DAHME, ALGOT, Ämneslärare, Vänersborg	1909	39
*DANIELIUS, KARL, f. d. Förste provinsialläkare, Växjö	1869	23
DE BOURG, MATS, f. d. Rektor, Södertälje	1884	30
DIDEROTH, ERNST, Typograf, Vänersborg	1893	52
*DINNETZ, FRITZ, Snickaremästare, Vänersborg	1895	21

DINNETZ, GUSTAF, Hovmästare, Stockholm	1886	32
DINNETZ, KNUT, Lagerförman, Stockholm	1891	32
*EDLUND, ANDERS, f. d. Skofabriksarbetare, Vänersborg	1870	15
*EDLUND, AXEL, Direktör, Vara	1894	28
EDLUND, BERTIL, Kansliskrivare, Nya Varvet	1899	30
EDLUND, HARRY, Målaremästare, Vänersborg	1903	46
EGERSSON, ANDERS, Kontorist, Vänersborg	1903	49
EILARD, REINHOLD, Stadsfogde, Borås	1894	48
EK, HARALD, Kapten, Umeå	1919	44
EK, KNUT, Slöjdlärare, Vänersborg	1924	50
*EKBERG, HJALMAR, Civilingenjör, Stockholm	1872	22
ELFMAN, NILS-OLOF, Läroverksadjunkt, Bromma ..	1919	44
ELMQVIST, FREDRIK, Lokförare, Vänersborg	1903	42
ELOW, PER, Bankkamrer, Brålanda	1906	30
ELOW, STIG, Ingeniör, Lidingö	1912	30
EMANUELSSON, ERIC, Handelsbiträde, Vänersborg ..	1916	51
ENGLUND, GUNNAR, Försäljningschef, Stocksund	1913	42
ENGLUND, CLAES, Studerande, Vänersborg	1943	47
ENGLUND, MAGNUS, Vänersborg, <i>ständig medlem</i>	1949	49
ENGLUND, NILS, Läkare, Vänersborg	1909	30
ENGLUND, NILS TURE, Studerande, Vänersborg	1939	47
ERIKSSON, ALFRED, Boktryckare, Göteborg	1884	52
*ERICSSON, AXEL, f. d. Bagaremästare, Vänersborg ..	1880	19
*ERICSSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	1889	21
ERICSSON, BROR, Bagaremästare, Vänersborg	1913	46
ERIKSSON, FILIP, Murare, Vänersborg	1912	46
ERICSON, HENNING, Handelsträdgårdsmästare, Vänersborg	1902	50
ERICSSON, JOHN, Tandläkare, Vänersborg	1908	43
*ERIKSSON, LARS, f. d. Skolvaktmästare, Vänersborg ..	1878	21
ERICSSON, NILS, Bagaremästare, Vänersborg	1907	46
ERICSSON, STIG, Bagaremästare, Vänersborg	1920	46
FAGERSTRÖM, AXEL, Bryggeriarbetare, Vänersborg ..	1902	35
FALK, RAGNAR, Länsassessor, Vänersborg	1890	47
*FALK, SVEN, Redaktör, Stockholm †	1866	06
*FOCK, BROR, Sparbankskassör, Vänersborg, <i>bisittare i Gillets styrelse</i>	1888	07
FORSS, ERIC, Kammarskrivare, Trelleborg	1910	52
*FRIBERG, KNUT, f. d. Apotekare, Stockholm	1877	09
FRIEDLÄNDER, BIRGER, Handlande, Vänersborg	1887	43
*FRÖBERG, GÖSTA, Apotekare, Vänersborg	1896	24
FRÖID, ARVID, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1897	41
GADDE, ELOF, Järnhandlare, Vänersborg	1911	30

GADDE, NILS OLOF, Sporthandlare, Vänersborg	1915	34
GALLE, KJELL, Handlande, Vänersborg	1911	51
GEMVIK, OLOF, Direktör, Uddevalla	1917	46
*GILLBERG, EWALD, Handlande, Vänersborg	1889	08
GILLBLAD, GUNNAR, Reparatör, Göteborg	1893	43
GLASSELL, LENNART, Typograf, Vänersborg	1910	46
*GRUNDBERG, HADAR, Godsägare, Askersund	1884	07
*GRUNDBERG, PER, Godsägare, Gräveby	1879	07
GULLBRANTZ, HELGE, Murare, Vänersborg	1913	44
*GULZ, THORSTEN, Avdelningschef, Kapten, Väners- borg, <i>gillet</i> s arkivarie	1905	28
GUSTAFSSON, EDVARD, Facklärare, Hässleholm	1923	46
GUSTAFSSON, GÖSTA, Handelsbiträde, Uddevalla	1911	47
GUSTAFSSON, GUSTAV, f. d. Gruvfogde, Vänersborg..	1896	51
GUSTAFSSON, HOLGER, Förste landskanslist, Väners- borg	1911	38
*GUSTAFSSON, PER EDWARD, Förste landskanslist, Vänersborg	1893	19
HAGBORG, ARNE, Handlande, Vänersborg	1908	30
HAGBORG, TORSTEN, Kamrer, Vänersborg, <i>ständig med-</i> <i>lem</i>	1931	52
*HAGBORG, WALTER, Handlande, Vänersborg	1901	17
HALL, HELGE, Handlande, Vänersborg †	1910	41
HALL, KARL-ERIK, Förrådsarbetare, Vänersborg	1912	52
*HALLBERG, BERTEL, Borgmästare, Linköping, <i>gillet</i> s <i>förste ålderman</i>	1886	06
*HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Vänersborg, <i>gil-</i> <i>lets kassafogde</i>	1893	16
*HALLONQVIST, KNUT, Handlande, Vänersborg	1895	21
HALLONQVIST, UNO, Handlande, Vänersborg	1925	45
HALLQVIST, ERIK, Stationsmästare, Lilleskog	1893	30
HALLQVIST, TAGE, Med. kand., Vänersborg	1926	45
*HAMMARSTRÖM, UNO, Kapten, Umeå, <i>ständig medlem</i>	1899	28
HANSSON, BRYNOLF, Avsynare, Vänersborg	1924	52
HANSSON, EINAR, Lokförare, Uddevalla	1897	48
HANSSON, KNUT, Lagerbiträde, Vänersborg	1889	38
*HANSSON, VICTOR, Begravningsentreprenör, Väners- borg	1878	23
HASSELBERG, GÖSTA, Fil. lic., Uppsala	1909	42
HASSELLUND, NILS, Lantmäteriasistent, Kinna	1901	36
HEDBERG, AXEL, f. d. Vaktmästare, Vänersborg	1874	44
HEDEN, ALLAN, Stadsbokhållare, Vänersborg	1907	34
HELLMAN, EINAR, Glasmästare, Vänersborg	1906	29
HELLMAN, ERIK, Glasmästare, Vänersborg	1898	30

HELLSTRÖM, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1905	43
*HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent, Vänersborg, <i>gillets andre ålderman</i>	1902	23
HOLM, HERBERT, Handelsbiträde, Vänersborg	1903	50
HÖGBERG, BIRGER, Sjökapten, Göteborg	1904	50
JANSON, BENGT, Tegelmästare, Töreboda	1920	50
JANSON, GÖSTA, Konsul, Barranquilla (Colombia) ..	1902	49
JANSON, HOLGER, Socialvårdssyssloman, Partille	1912	35
JANSON, OLOV, Kamrer, Vänersborg	1909(30)	49
JENNISCHE, BENGT, Bitr. lasarettsläkare, Vänersborg	1913	30
*JERNQVIST, SVEN, Bankrevisor, Norrköping	1898	26
JOHANSSON, ARVID, Lokförare, Uddevalla	1897	47
*JOHANSSON, AXEL, f. d. Förman, Vänersborg	1884	11
JOHANSSON, AXEL, Handelsföreståndare, Vänersborg	1903	30
JOHANSSON, BENGT, Köpman, Vänersborg	1896(15)	45
*JOHANSSON, EMIL, Handlande, Vänersborg	1887	19
JOHANSSON, GOTTHARD, Slussvakt, Trollhättan	1899	50
JOHANSSON, GUNNAR, Maskinmästare, Göteborg	1883	47
JOHANSSON, HARRY, Frisörmästare, Vänersborg	1899	30
JOHANSSON, HILMER, Bryggeriarbetare, Vänersborg..	1891	42
*JOHANSON, HUGO, Konditor, Norrköping	1892	20
JOHANSSON, HUGO, Riksbanksvaktmästare, Vänersborg	1900	30
JOHANSSON, HUGO, Inspektör, Stockholm	1908	44
JOHANSSON, JOHN, Förman, Vänersborg	1891	50
JOHANSSON, KARL, Skofabriksarbetare, Vänersborg ..	1899	35
*JOHANSSON, KARL G., Snickare, Vänersborg	1897	28
JOHANSSON, KJELL, Sjukvårdare, Vänersborg	1910	42
JOHANSSON, LARS-OLOF, Lagerbiträde, Vänersborg ..	1917	49
JOHANSSON, OSCAR, Övermaskinist, Mölndal	1885	44
*JOHANSSON, OTTO, f. d. Hovmästare, Mellerud	1888	25
JOHANSSON, TRYGGVE, Sjukkasstjänsteman, Väners- borg	1900	48
JOHANSSON, VALFRID, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1894	50
JOHANSSON, ÅKE, Fotograf, Vänersborg	1908	34
JONSSON, ANDERS, Handlande, Vänersborg	1915	35
JONSSON, ERIK, Lagerbiträde, Vänersborg	1924	46
JONSSON, HELGE, Handlande, Vänersborg	1912	45
JONSSON, JOHAN, Intendent, Örebro	1882	45
JOHNSON, CARL, f. d. Handlande, Vänersborg	1871(19)	51
JONSSON, OLOF, Handlande, Vänersborg	1923	45
*JONSSON, ROBERT, f. d. Sjökapten, Vänersborg †	1877	12
*JÖNSSON, GUSTAF, Stadskassör, Vänersborg	1898	19
KAHNBERG, KNUT, Åkeriägare, Vänersborg	1894	44
KALTOFEN, CHARLES, Jur. kand., Vänersborg	1911	39

CARLSSON, ALBERT, f. d. Handlande, Vänersborg ..	1878	35
CARLSSON, BENGT, Landskanslist, Vänersborg	1912	42
CARLSSON, BERTIL, Studerande, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1944	47
CARLSSON, EINAR, Åkeriägare, Vänersborg	1900	44
CARLSSON, ELOF, Disponent, Vänersborg, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1904	30
CARLSSON, ERIC, Hantverksföreståndare, Vänersborg	1897	48
*CARLSSON, GUNNAR, Fabrikör, Vänersborg	1876	19
CARLSSON, GUNNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	38
KARLSSON, HERMAN, Ingeniör, Hollywood (U. S. A.)	1896	49
KARLSSON, HILDING, Bagaremästare, Vänersborg....	1911	51
*CARLSSON, JOHN V., f. d. Bokbindaremästare, Väners- borg	1867(06)	43
*CARLSSON, CARL, f. d. Sanatorievaktmästare, Väners- borg	1878	19
CARLSSON, CARL ANDERS, Disponent, Vänersborg <i>ständig medlem</i>	1897	32
*CARLSSON, CARL-ERIK, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1885	08
CARLSSON, CARL-GUSTAF, Fabrikör, Vänersborg	1909	30
CARLSSON, CARL-OTTO, Studerande, Vänersborg, <i>stän- dig medlem</i>	1939	47
CARLSSON, LENNART, Vänersborg, <i>ständig medlem</i> ..	1946	47
KARLSON, VALTER, Handlande, Vänersborg, <i>bisittare</i> <i>i gillet's styrelse, fastighetsförvaltare, gillevärd</i>	1905	30
*CARLSTRÖM, NILS, Kamrer, Hälsingborg	1893	16
KIHLSTRÖM, LARS, Lagerförman, Vänersborg	1907	49
KLINGBERG, EMIL, Reparatör, Vänersborg	1877	42
KORP, AXEL, Fabrikör, Vänersborg	1907	51
KORP, HELGE, Fabrikör, Vänersborg	1910	51
KORP, HERBERT, Fabrikör, Vänersborg	1917	51
KORP, OLOF, Fabrikör, Vänersborg	1915	51
KORP, TORSTEN, Fabrikör, Vänersborg	1908	51
KRAFFT, FELIX, Smedmästare, Trollhättan †	1902	30
KRAFFT, GUNNAR, Verkstadsägare, Vänersborg	1914	52
CHRISTENSSON, CARL-OTTO, Inköpschef, Göteborg..	1912	33
CHRISTENSSON, PER, Servitör, Vänersborg	1917	39
LAGERGREN, SVEN, Ingeniör, Vänersborg	1914	34
*LARSON, AXEL, Handlande, Vänersborg	1890	19
LARSSON, BO, Verkmästare, Mälsryd	1902	46
*LARSSON, ERNFRID, f. d. 1:e Postiljon, Vänersborg..	1881	07
LARSSON, GUSTAF, Landskanslist, Vänersborg	1892	30
LARSON, HILMER, Försäljningschef, Vänersborg	1892	42
LARSSON, HJALMAR, Civilingeniör, Vänersborg	1903	30

LARSSÖN, RAGNAR, Kontorist, Vänersborg	1905	30
LAURELL, JOHNNY, Handlande, Vänersborg	1908	46
LEWERTH, HARALD, Advokat, Göteborg	1894	50
*LIND, ERIK, Boktryckare, Vänersborg	1881	23
LIND, GUNNAR, Lagerchef, Vänersborg	1910	52
LIND, LARS, Studerande, Vänersborg	1944	50
LIND, OLOV, Civilingeniör, Gävle	1920	45
LIND, SVEN, Disponent, Vänersborg	1913	40
LINDBERG, AXEL, Handelsbiträde, Vänersborg	1912	42
LINDBERG, GEORG, Distriktschef, Malmö	1899	47
LINDEDAL, LUDWIG, f. d. Kamrerare, Storängen	1869	31
*LINDEDAL, SIGURD, f. d. Bankkamrerare, Göteborg ..	1882	06
*LINDGREN, KNUT, Byggmästare, Vänersborg	1877	14
LINDQVIST, HÅKAN, Kyrkoherde, Långared	1914	37
LINDQVIST, ROLF, Länsassessor, Karlstad	1911	35
LINDQVIST, SVEN, Drätselkontorist, Vänersborg	1910	35
LINDSTRÖM, ALLAN, Lektor, Göteborg	1908	30
LINDSTRÖM, BROR OSKAR, Handlande, Vänersborg ..	1900	51
LINDSTRÖM, HARALD, Boktryckare, Stockholm	1873	39
LJUNGGREN, ERIK, Handlande, Vänersborg	1898	35
LUNDBERG, ERNST, f. d. Rektor, Vänersborg	1882	51
*LUNDBLAD, OLOF, Jaktvårdsassistent, Lilleskog	1907	28
*LUNDBORG, ERIC, Handlande, Vänersborg, <i>ersättare</i> <i>i gillet's styrelse</i>	1888	07
LUNDBORG, EVERT, Handlande, Vänersborg	1921	42
LUNDBORG, STEN, Handlande, Vänersborg	1925	42
LUNDGREN, ANTON, f. d. Poliskonstapel, Vänersborg	1880	51
LUNDGREN, ARVID, Sekreterare, Enskede	1912	49
*LUNDGREN, NILS, Överpostmästare, Stockholm	1889	19
*LUNDGREN, THOR, f. d. Postkontrollör, Västerås	1883	19
LUNDIN, GUNNAR, Köpman, Vänersborg	1921	52
*LUNDIN, GUSTAF, Byråingeniör, Stockholm	1892	19
LUNDIN, IVAR, Frisörmästare, Vänersborg	1894	30
LUNDIN, IVAR, Frisör, Vänersborg	1919	52
LUNDIN, JOHN, Reparatör, Jönköping	1899	30
*LUNDIN, KNUT, Apotekare, Göteborg	1898	26
LUNDIN, OTTO, Frisörmästare, Åmål	1901	39
*LUNDIN, WÄRNER, Byrådirektör, Stockholm	1890	19
MAGNI, GÖTE, Handlande, Vänersborg	1905	46
MAGNUSSON, ARNE, Sekreterare, Enskede	1913	49
MAGNUSSON, CARL EDGAR, Direktör, Vänersborg ..	1892	44
MAGNUSSON, MAGNUS, Kapten, Stockholm	1892	42
MAGNUSSON, ÅKE, Typograf, Vänersborg	1919	51
MALMSTRÖM, WILHELM, Köpman, Vänersborg	1901	44

*MILLING, AXEL, Banktjänsteman, Lilla Edet	1896	19
MILLING, GUSTAF, Handelsresande, Vänersborg	1902	33
MILLING, THORE, Flygtekniker, Vänersborg	1924	52
MOGREN, FRITZ, Byggnadssnickare, Vänersborg	1901	46
*NILSSON, DAVID, f. d. Lektor, Skara	1885	19
NILSSON, GUSTAV, Lantbrukare, Vänersborg	1924	50
NILSSON, KNUT, Korrespondent, Göteborg	1890	37
NILSSON, RAGNAR, Handlande, Vänersborg	1908	41
*von NOLTING, OLOF, f. d. Disponent, Trollhättan ..	1877	19
*NORDEN, ELOV, Stadskamrer, Uddevalla	1901	16
NORDFELDT, JAN ERIK, Falun	1949	50
NORDFELDT, JOHN, Ingeniör, Falun	1921	43
NORDFELDT, PER-OLOV, Köpman, Stockholm	1925	43
*NYSTRÖM, RICHARD, f. d. Handlande, Vänersborg ..	1872	07
*NYSTRÖM, JOHN, Köpman, Göteborg	1870	19
*NYSTRÖM, RICHARD, Handlande, Vänersborg	1872	07
NYSTRÖM, AKE, Handlande, Vänersborg	1916	52
OLLEN, BERTIL, Bryggmästare, Lidköping	1914	52
*OLLEN, ERIC, f. d. Sparbanksdirektör, Vänersborg ..	1885	19
OLSSON, FOLKE, Lagerbiträde, Vänersborg	1929	48
OLSSON, GUSTAF ADOLF, Frisörmästare, Finspång ..	1897	44
OLSSON, CARL, Kontorist, Vänersborg	1902	34
OLSSON, SVEN, Maskinist, Vänersborg	1919	51
*OLSSON, VERNER, f. d. Bankkamrer, Vänersborg	1886	20
OSCAR, ALGOT, Köpman, Örebro	1891	31
PALMSTRÖM, NILS, Fabrikör, Vänersborg	1910	52
PEHRSSON, HJALMAR, f. d. Överlärare, Mora-Noret ..	1881(07)	52
*PETRÉ, ERNST, Redaktör, Vänersborg	1897	24
*PETERSON, ALGOT, Chaufför, Vänersborg	1889	09
PETTERSSON, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1898	49
*PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Vänersborg, <i>ersättare i Gillets styrelse</i>	1901	16
POUNCETTE, ERIC, Kassör, Kumla	1904	52
POUSETTE, CARL ERIC, Godsägare, Vinninga	1914	51
*PRÆSTO, OLE, Kapten, Halmstad	1875	23
PÄRUD, NILS, Kriminalassistent, Johanneshov	1923	52
*RAHM, HJALMAR, Bankdirektör, Alingsås	1900	20
RAHNE, KARL, f. d. Folkskollärare, Trollhättan	1883	35
RHAPP, NILS, Frisörmästare, Vänersborg	1913	51
REYNOLDS, ALDOR, Handlande, Vänersborg	1888	31
ROLANDER, GUNNAR, Faktor, Vänersborg	1909	46
ROLANDER, CARL-HENRIC, Handlande, Vänersborg ..	1921	46
ROSLIN, HENRY, Handlande, Borås	1906	31
ROSLIND. GUSTAF, Materialförvaltare, Vänersborg ..	1907	41

RUTGERSSON, CHARLES, Förman, Vänersborg	1903	43
RÖTTLE, HJALMAR C:SON, Direktör, Askersund, <i>stän-</i> <i>dig medlem</i>	1877	30
SAHLIN, ANDERS, Bokbindaremästare, Vänersborg ..	1881	36
SAHLIN, ERIK, Bitr. landsfogde, Karlstad	1909	34
SAHLIN, PER-ANDERS, Studerande Vänersborg	1945	50
SAHLIN, STEN, Bokbindare, Vänersborg	1913	36
SANDBERG, AXEL, Målaremästare, Vänersborg	1886	30
SANDBERG, NILS, Fil. lic., Göteborg	1911	34
*SANDBERG, WILHELM, f. d. Brevbärare, Vänersborg	1881	18
*af SANDEBERG, FREDRIK, Kammarherre, Moholm ..	1884	06
SANDH, LARS-GUNNAR, Ingeniör, Uddevalla	1924	45
*SCHRÖDER, KARL GUSTAF, Provinsialläkare, Tanums- hede	1897	28
*SELLSTRÖM, IVAR, Hotellägare, Lödöse	1872	28
*SIVBÄCK, KNUT, f. d. Kontorschef, Dals-Rostock	1889	26
SJÖGREN, JOSEF, f. d. Läroverksadjunkt, Vänersborg	1880	49
SJÖLING, LARS-GÖSTA, Montör, Vänersborg	1926	52
SJÖSTAD, OLOF, Elektriker, Vänersborg	1933	52
SJÖSTAD, RAGNAR, Installatör, Vänersborg	1896	30
SJÖSTRÖM, GUSTAF, Handlande, Vänersborg	1900	30
SJÖÖ, ANDERS (SVENSSON), Brevbärare, Vänersborg	1914	42
SKAGSTEDT, MELKER, Bokhållare, Stockholm	1914	45
SKOGH, PER, Målaré, Vänersborg	1908	44
*SKÄRBERG, OSKAR, Korrespondent, Trollhättan	1896	24
SOHLBERG, ALLAN, Handlande, Vänersborg	1918	50
STENSTRÖM, LARS, Förste landskanslist, Vänersborg ..	1905	30
*STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Vänersborg, <i>bi-</i> <i>sittare i Gillets styrelse</i>	1887	08
STERNER, NILS, Apotekare, Ånge	1922	41
STERNER, SVEN-AXEL, Landskanslist, Vänersborg	1923	47
STRÖM, HILDING, Direktör, Vänersborg	1897	47
SUNDBORG, OLOF, Direktör, Stockholm	1894	43
*SUNDELIUS, GOTTFRID, Handlande, Vänersborg ..	1890	19
SUNDELIUS, KJELL, Ombudsman, Vänersborg	1908	30
SUNDELIUS, OSKAR, Poliskonstapel, Vänersborg	1901	30
SUNNERDAHL, OLOF, Fastighetsskötare, Vänersborg ..	1909	51
SUNNERDAHL, VILGOT, 1:e Mätare, Vänersborg	1908	51
*SWEDBERG, CARL AUGUST, Direktör, Göteborg ..	1873	19
SVENSSON, ALF, Kontorist, Vänersborg	1923	48
SVENSSON, ARNE, Montör, Vänersborg	1916	43
*SVENSSON, AXEL, f. d. Järnhandlare, Vänersborg ..	1883	15
SVENSSON, GUSTAF ADOLF, Handlande, Trollhättan	1881	42
SVENSSON, GÖSTA, Ingeniör, Vänersborg	1912	42

SVENSSON, KNUT, Stadsförmän, Vänersborg	1896	36
SVENSSON, LARS, Dövtumllärare, Vänersborg	1910	36
*SVENSSON, WERNER, f. d. Bankrevisor, Vänersborg	1887	07
SVÄRD, AXEL, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1896	44
SVÄRD, GUSTAF, Verkmästare, Stockholm	1895	37
SVÄRD, TAGE, Avdelningschef, Enskede	1910	35
SVÄRD, YNGVE, Eldare, Vänersborg	1916	42
von SYDOW, DANIEL, Kapten, Visby	1909	30
*von SYDOW, FREDRIK, Advokat, Göteborg	1896	20
*von SYDOW, GERHARD, Landsfogde, Göteborg	1899	26
von SYDOW, CHRISTIAN, Direktör, Norrköping	1899	45
SYLWAN, GUNNAR, Lektor, Hälsingborg	1902	49
SÄFSTRÖM, PER-OLOF, Ingeniör, Vänersborg	1924	42
SÖDERLUND, GUSTAV, Charkuterist, Vänersborg	1901	51
SÖDERSTRÖM, BERTIL, Fastighetsförvaltare, Väners- borg	1902	49
TAUBE, EDVARD, Greve, Ombudsman, Göteborg	1916	46
TAUBE, FREDRIK, Greve, Kommendörkapten, Lidingö	1909	35
THERNQUIST, KJELL, Studerande, Vänersborg	1939	50
THERNQUIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare, Väners- borg	1911	30
*THERNQUIST, TUVE, Textilingeniör, Borås	1899	19
TIBBLIN, ARNE, Brevbärare, Vänersborg	1925	51
TIBBLIN, HUGO, Konditor, Vänersborg	1897	34
*THIMGREN, HUGO, Apotekare, Sunne	1901	23
*THOMSON, YNGVE, Banktjänsteman, Vänersborg	1898	28
TRÄDEGÅRD, ERIC, Handelsträdgårdsmästare, Väners- borg	1899	43
TRÄDEGÅRD, JAN-ERIC, Studerande, Vänersborg	1937	52
*TULLBERG, INGE, Tjänsteman, Stockholm, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1905	18
THUNBERG, HJALMAR, Skofabriksarbetare, Vänersborg	1906	42
TUNQVIST, TORSTEN, Gymnastikdirektör, Stockholm	1907	29
THÖRNQUIST, KARL, f. d. Handlande, Öxnared	1884(19)	43
TÖSSBERG, ERIK, f. d. Slöjdlärare, Vänersborg	1880	29
WAHLIN, CARL-VIKING, Studerande, Vänersborg	1932	51
WAHLQVIST, ÅKE, Polisöverkonstapel, Vänersborg ..	1904	41
*WALLIN, GUNNAR, Ingeniör, Ängelholm, <i>ständig</i> <i>medlem</i>	1889	08
*WALLSTRÖM, ERNST, Posttjänsteman, Göteborg	1892	16
WALLSTRÖM, HJALMAR, Smörjare, Vänersborg	1888	44
WALLSTRÖM, JOHNNY, Bruksbokhållare, Vargön	1894	44
WALLSTRÖM, WIKTOR, f. d. Posttjänsteman, Kil	1882	44
WEINSTOCK, ERLING, Kassör, Göteborg	1916	42

WEINSTOCK, WILLIAM, Redaktör, Strängnäs	1908	42
*WELANDER, GUSTAF, Banktjänsteman, Vänersborg ..	1891	26
WENNERBERG, LARS, Med. stud., Vänersborg	1931	46
WERNER, ERIK, f. d. Boktryckare, Vänersborg	1881	34
WERNER, CARL RUDOLF, f. d. Kontorist, Grästorp ..	1883(08)	48
WERNER, OLOF, Handelsföreståndare, Vänersborg ..	1909	32
VESSBY, ENAR, Studerande, Vänersborg	1939	52
VESSBY, SIGVARD, Linjearbetare, Vänersborg	1917	52
WEST, JOHN, Läroverksadjunkt, Göteborg	1892	30
WESTERBERG, BERNHARD, f. d. Verkmästare, Väners- borg	1879	37
WESTERLUND, EINAR, Exekutor, Vänersborg	1913	46
WESTERLUND, KARL-ERIK, Stabsredaktör, Djursholm	1910	40
WESTERLUND, SVEN, Förste landskanslist, Vänersborg	1912	38
WESTHALL, BO, Rådman, Vänersborg	1905	34
WESTHALL, CURT, Länsassessor, Halmstad	1908	36
*WETTERLUNDH, SUNE, Landssekreterare, Malmö ..	1904	28
*WIBOM, TOR, Major, Stockholm	1885	06
WIJKSTRÖM, ERNST, Tygförvaltare, Karlsborg	1889	37
*WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstummlärare, Vänersborg	1889	26
*WIKSTRÖM, HELGE, Kapten, Stockholm	1894	28
WIKSTRÖM, CARL-HELGE, Civilekonom, Göteborg ..	1923	46
VICTORIN, OLOF, Kontrollör, Vänersborg	1908	35
WILHELMSSON, BERTIL, Radiomontör, Enskede	1924	51
WILHELMSSON, CARL, Gasverksarbetare, Vänersborg	1889	35
*WOLGAST, KURT, Direktör, Hälsingborg	1893	19
WREDBERG, BIRGER, Frisörmästare, Vänersborg	1896	43
WÄRNE, ALBIN, Folkskollärare, Vänersborg	1890	49
ZETTERBERG, FOLKE, Handlande, Vänersborg	1922	51
*ÅKERSTRÖM, GUNNAR, Boktryckare, Skövde	1892	26
ÅKESSON, NILS ERIK, Löjtnant, Borås	1922	46
ÅSTRÖM, FJALAR, Ombudsman, Vänersborg	1893	33
ÅSTRÖM, HELGE, Poliskommissarie, Vänersborg	1902	42

* = innehavare av gilletts 25-årstecken.

Antal medlemmar under året: 435.

Tillkomna under år 1953:

ANDERSSON, KARL-ERIK, Sparbankskamrer, Vänersborg	1925
ANDERSSON, LENNART, Läderhandlare, Vänersborg	1919
ANDERSON, NILS, Disponent, Vänersborg	1915
ANDREASSON, KARL, Vaktmästare, Vänersborg	1907
BERG, GUNNAR, Boktryckare, Vänersborg	1920
DALGREN, HUGO, Mättningsassistent, Vänersborg	1911
DAFGÅRD, HENRY, Charkuterist, Vänersborg	1903
GULLBRANTZ, SVEN, Murare, Vänersborg	1913
HAGBERG, JAN, Kalkylator, Vänersborg	1922
HOLM, ALLAN, Kamrer, Vänersborg	1907
IDEBERG, GUNNAR, Ekon. stud., Vänersborg	1932
JOHANSSON, GUSTAV, Boktryckare, Vänersborg	1905
JOHANSSON, KARL-ERIK, Typograf, Vänersborg	1927
JOHANSSON, ROLAND, Byggnadssnickare, Vänersborg	1905
KOREN, GÖSTA, Kamrer, Trollhättan	1908
NORDGREN, ALLER, Boktryckare, Vänersborg	1909
PALMSTRÖM, HERBERT, Cementgiutare, Vänersborg..	1902
RYDING, ÅKE, Målaremästare, Vänersborg	1920
TENGELIN, CARL, Fabrikör, Vänersborg	1916
WALL, FRITIOF, Murare, Vänersborg	1912
WEDELFORS, GUNNAR, Civilingenjör, Göteborg	1904
WÄRNE, ORVAR, Kontorist, Vänersborg	1928

Styrelsen är tacksam för uppgift å personer, som böra kallas till medlemmar av gillet. Dylika uppgifter samt meddelanden om adressförändringar torde benäget insändas till gillet kassafogde, som tillhandahåller blanketter för inträdesanmälningar.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 1953.

Styrelse.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare. Förste älderman, 1942. †
HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent, Andre älderman,
1949 (1933).

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Gilleskrivare 1949 (1944).

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Kassafogde 1949 (1944).

FOCK, BROR, Sparbankskassör, Bisittare 1936.

STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Bisittare 1942.

KARLSON, VALTER, Handlande, Bisittare 1949.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Ersättare 1944.

LUNDBORG, ERIC, Handlande, Ersättare 1949.

Beredningsnämnd.

GILLESKRIVAREN.

SAHLIN, STEN, Bokbindare.

KARLSON, VALTER, Handlande, Gillevärd.

GULZ, THORSTEN, Avdelningschef, Arkivarie.

HEDÉN, ALLAN, Stadsbokhållare.

THERNQUIST, OLE, Handelsträdgårdsmästare.

LIND, SVEN, Disponent.

Årsskriftsnämnd.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare. †

WIKSTRÖM, FOLKE, Dövstumlärare.

NORDEN, ELOV, Stadskamrerare.

HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent.

HEDÉN, ALLAN, Stadsbokhållare.

Räkenskapsgranskare.

ANDERSON, JOHN, Grosshandlare.

HEDEN, ALLAN, Stadsbokhållare.

LIND, SVEN, Disponent, Ersättare.

STIFTELSEN VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES ÅLDERDOMSHEM 1953.

Styrelse.

HALLBERG, BERTEL, Borgmästare, Ordförande 1942. †
HJORTH, GUNNAR, Taxeringsintendent, Vice Ordförande
1949 (1933).

ANDERSON, PRIMUS, Bankkassör, Sekreterare 1949 (1944).

HALLBERG, KURT, Drätselkontorist, Kassör 1949 (1944).

KARLSON, VALTER, Handlande, Fastighetsförvaltare
1949.

FOCK, BROR, Sparbankskassör, Ledamot 1936.

STERNER, BRUNO, Frisörmästare, Ledamot 1942.

PETERSON, HARRY, Handelsföreståndare, Suppleant 1944.

LUNDBORG, ERIC, Handlande, Suppleant 1949.

Revisorer.

ANDERSON, JOHN, Grosshandlare.

HEDEN, ALLAN, Stadsbokhållare.

LIND, SVEN, Disponent, Suppleant.

Vänersborgs Döttrars Gille 1953.

Styrelse.

ERIKSSON, ANNA, Fröken, Första äldermor.
HANSSON, ELLEN, Fru, Andra äldermor.
SVARD, AGNES, Fru, Förste gilleskrivare.
PETRE-STRÖM, INGRID, Fru, Andre gilleskrivare.
SELNERT, MAUD, Fru, Kassafogde.
ENGQVIST, ELSA, Fru, Gillevärdinna.
LJUNGGREN, GRETA, Fru, Gillevärdinna.
GRANBERG, KARIN, Fru, Gillevärdinna.
DINNETZ, ANNA, Fröken, Gillevärdinna.

SVARD, MARGIT, Fröken, Ersättare.
PETRE, ASTRID, Fröken, Ersättare.

Beredningsnämnd.

HEDEN, ADA, Fru.
THERNQUIST, ANNA-STINA, Fru.
KARLSON, GERTRUD, Fru.
PETRE, CARIN, Fru.
GULZ, GRETA, Fru.

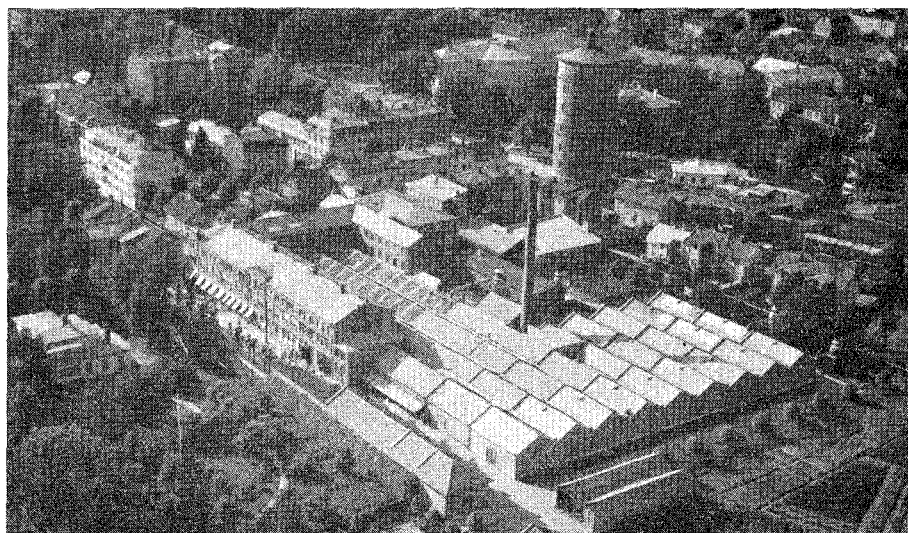
TIDSTRAND, ELIN, Fru, Ersättare.
ÖBERG, ALVA, Fru, Ersättare.

Siffergranskare.

SÄRNER, RUTH, Fru.
FORSELL, GUNHILD, Fru.

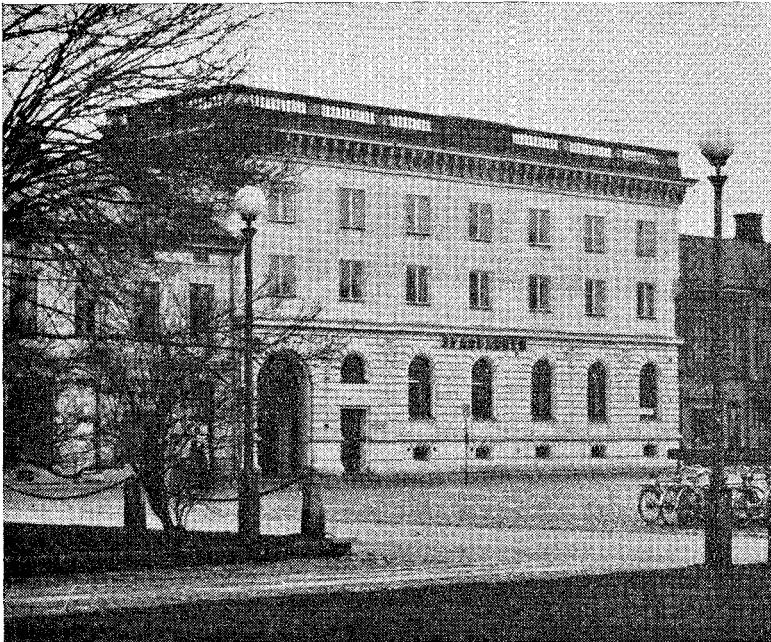
GULZ, GRETA, Fru, Ersättare.
ZACKRISSON, ELSA, Fru, Ersättare.

Gillet har c:a 300 medlemmar.

AKTIEBOLAGET
A. F. CARLSSONS SKOFABRIK
VÄNERSBORG

GRUNDLAGD
ÅR 1860

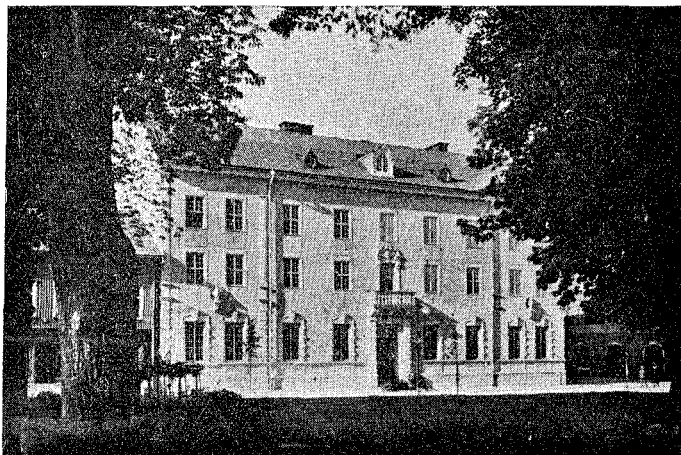

SPARBANKEN I VÄNERSBORG

GRUNDAD ÅR 1822

===== En av =====
landets äldsta sparbanker

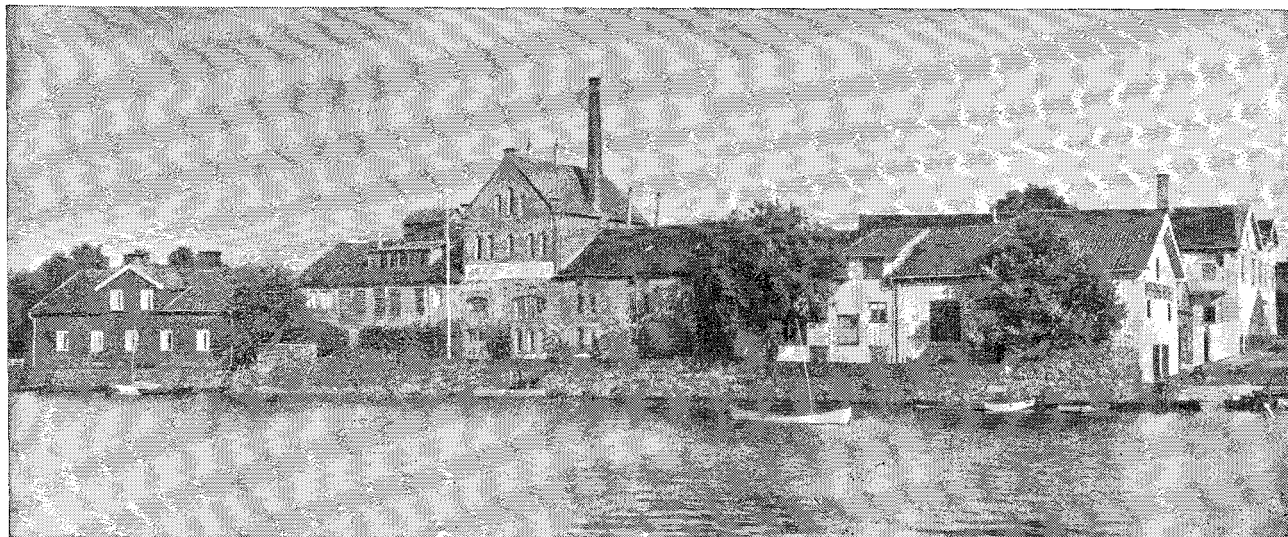
Insatta medel omkring Kr. 46.000.000:—
Reserverade medel omkring „ 1.600.000:—

SVENSKA HANDELSBANKEN

*En ortens bank för ortens behov
men genom sina 300 kontor
dessutom i värdefull kontakt
med hela landets näringsliv*

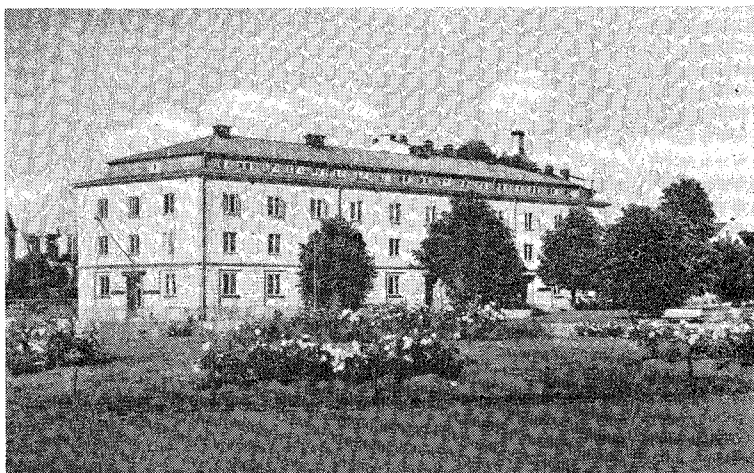

VÄNERSBORGS BRYGGERI

Grundlagt 1852

Ägare: AB. Pripp & Lyckholm, Göteborg

Tillverkning: Alla slags malt- och läskedrycker

KIRUDDS AKTIEBOLAG

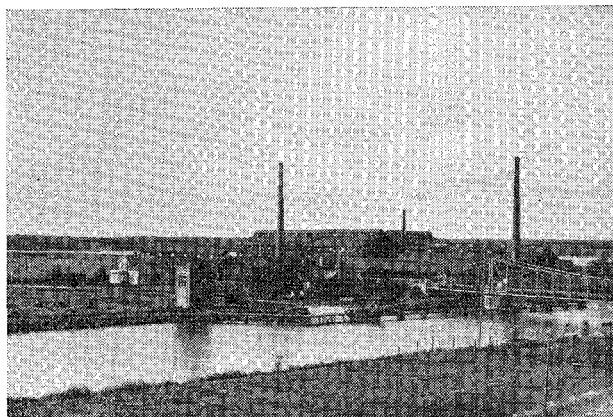
ETABL. 1917

VÄNERSBORG

Tel. 129 82 el. 129 84

TILLVERKAR:

*Damkappor, Dräkter,
Blazer och Välsar*

A.-B.
Nabbensbergs Tegelbruk

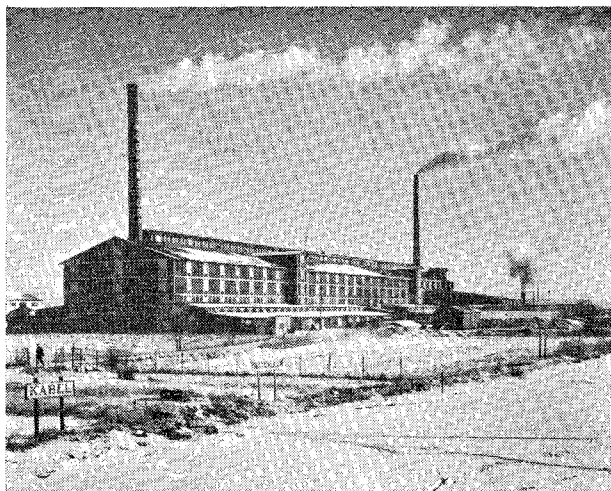
Vänersborg

Tel. 100 05

MÅNGHÅLSTEGEL

Volymvikter 1.0 — 1.2

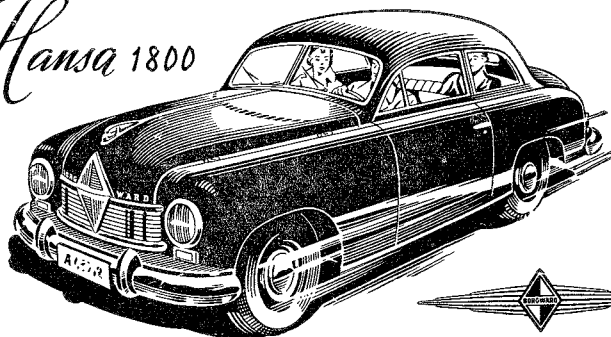
Hög värmeisolering
Hög tryckhållfasthet

TAKTEGEL,
MURTEGEL,
MÅNGHÅLSTEGEL
och
DRÄNERINGSRÖR

TENGGRENSTORPS TEGELBRUK

Hansa 1800

"en vagn med mervärde,

WULF & C:o AKTIEBOLAG

VÄNERSBORG

TEL. 120 50 VÄXEL

Vänerns Motorverkstad

Vänersborg

Tel. 105 33 och 113 25 (växel)

Tillverkning av

Motorvinschar

Båtmotorer

Ankarspel

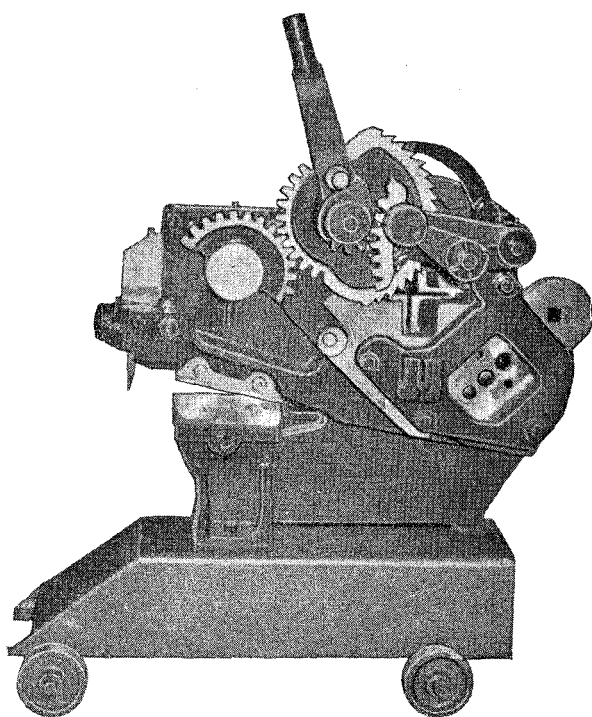
Stationära motorer

Gjutgods

KORP & SÖNERS VERKSTÄDER

VÄNERSBORG

Telefon 139 20 växel

Tillverkar verktyg och maskiner för industri och hantverk.

Utför järnkonstruktioner, byggnadssmidan, grovplåtsarbeten m. m.

Svetsningar och reparationer.

Begär offert!

